

Bamber, Albert von
De Ravennate et Veneto
Aristophanis codicibus

PA
3879
B34

2879

hoc saturnaliūm postbeimūm
m. d. c. c. l. v.
Oridie Cal. Jan. Decem.

DE
RAVENNATE ET VENETO
ARISTOPHANIS CODICIBVS.

DISSERTATIO PHILOLOGICA

QVAM

AD SVMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE
IN VNIVERSITATE FRIDERICIA GVILELMIA RHENANA
RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

ET VNA CVM SENTENTIIS CONTROVERSIS
DIE XXVII. MENSIS IVLII A. MDCCCCLXV.

PVBLICE DEFENDET

ALBERTVS DE BAMBERG
RVDOLPHOPOLITANVS.

A. 185.

ADVERSARIORVM PARTES SVSCIPIENT
RVDOLPHVS SCHOELL WIMARENSIS.
ERNESTVS SCHVLTZE GOTHANVS.
FRIDERICVS MATZ LVBECENSIS.

BONNAE
TYPIS CAROLI GEORGH

A. MDCCCCLXV.

FEBRA
JUL 4 1965

PA
38.79
B34

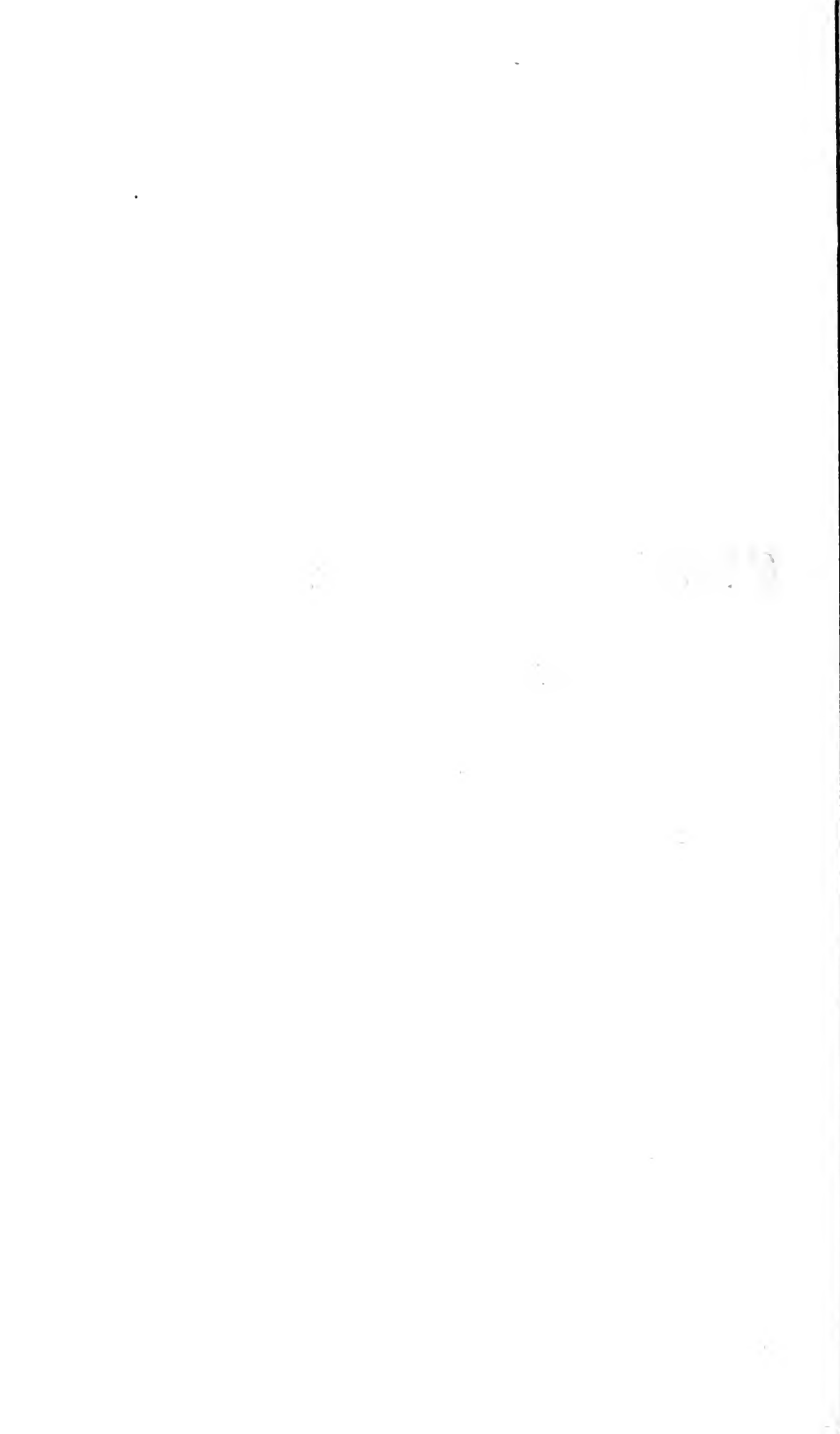
996765

281 A

GVNTHERO DE BAMBERG

PATRI OPTIMO

S.

Mirum est tanto poetae, quantus est Aristophanes, philologos adhuc adeo defuisse, ut neglecta prima artis criticae lege optimis codicibus uti quidem vellent, quae vero inter eos intercederet ratio quaerere omitterent. Quamquam fuerunt, qui huius quaestionis necessitatem penitus persentirent, ipse, a quo nunc summos honores peto, philosophorum Bonnensium ordo ante hos paucos annos praemio proposito adulescentes in hac literarum universitate philologiae studiosos excitare studuit, ut quae ratio intercederet inter Ravennatem et Venetum Aristophanis codices investigarent; at frustra. Ego vero ex quo cognitis artis criticae legibus praeclaro poetae operam dare coepi, aegre desideravi firmum beneque dispositum fundamentum criticum. Sed fateor ad hanc quaestionem accedere diu me dubitavisse. Neque enim facile a me impetrare poteram, ut in librorum peccatis recensendis tempus consumerem, et diu sperabam fore ut adparatu critico hac luce digno tandem aliquando edito etiam huius quaestionis molestia et difficultas levaretur. Iam illud taedium posuimus, conlationis vero Ravennatis et Veneti Bekkerianae plenior quam quae ex Dindorfii editione Oxoniensi parari poterat notitiam O. Iahnii liberalitati debeo, deteriorum autem codicum lectiones etsi in universum valde dolendum est non omnes notas esse, tamen ad rationem, quae inter optimos intercedat codices, definiendam eas sufficere intellexi, quae in Dindorfii omnium fabularum Oxoniensi, in eiusdem Equitum Pacis Ranarum Lipsiensibus, in Thierschii Pluti editione adnotatae sunt. Itaque constitui demum hanc rem gravissimam in iudicium vocare et sententiam meam cum hominibus doctis communicare.

G. Hermannus in praefatione Nubium editionis p. IX Venetum ita in plerisque rebus omnibus cum Ravennate consentire dicit, ut non videatur dubitari posse, quin ex eodem ambo fonte fluxerint. Quod num iure dixerit homo doctissimus videbimus. Tenendum vero est inde, quod Ravennas et Venetus interdum veram lectionem contra omnes alios codices tuentur, nondum consequi eos ad eundem fontem referendos esse; vitiorum demum singularium communio signum erit communis originis.

Ordiamur ab *E q u i t i b u s*. Perpauca eaque admodum incerta communis utriusque codicis originis vestigia in hac fabula indagare potui. Nam quod Ravennas et Venetus contra omnes alios codices v. 89 ἀληθὲς pro ἀληθες, v. 213 ποεῖς πόει pro ποιεῖς ποίει, v. 289 τὸν ρῶτον pro τὸ ρῶτον, v. 749 πυννῆι pro πυννί, v. 996 Δωροδοξιστί pro Δωροδοξιστί, v. 1388 δ' pro γ' scriptum exhibent, huic in creberrimis et lenissimis corruptelis consensui in hac quaestione nihil tribui potest. Unum tantum locum repperi, ubi maius discidium intercedit inter Ravennatem Venetumque et ceteros. v. 346 enim uterque codex exhibet:

ἀλλ' οἷσθ' ὅπερ πεπορθῆναι μοι δοκεῖς; ὅπερ τὸ
πλήθος,

ceteri:

ἀλλ' οἷσθ' ὅ μοι πεπορθῆναι δοκεῖς; ὅπερ τὸ
πλήθος,

nisi quod Florentinus (Laurent 31, 15) Γ' et ipse ὅπερ praebet, μοι vero omittit; quem codicem sciendum est omnino maxima ex parte ex Ravennate et Veneto compilatum esse ¹⁾. In Ravennatis vero et Veneti lectione

1) Hoc ita esse non tam ex eis locis apparet. ubi Γ cum RV in vitiis consentit, quam ex eis. ubi unius lectionem recepit, alterius tamquam variam lectionem adscripsit. Sic Eq. 473 R. προσπέμων, V. προσπεσών, Γ προσπέμων γρ. προσπεσών, v. 902 R. πανούργε, V. πόνηρε, Γ πανούργε γρ. πόνηρε, Vesp. 1066 R. γνώμη, V. γνώμη Γ

primum apparet, *μοι* ante *δοκεῖς* suum locum non habere; sed ne *ὅπερ* quidem, quod miror et Meinekio et Bergkio placuisse, ferri potest. Prorsus enim inaudita est et ipsa huius vocabuli natura exclusa *ὅπερ* relativi pronominis in interrogativi locum substitutio. Nec Meinekio nec Bergkio dubitavit Vesp. 796 ex Ravennate Veneto Florentino *Γ* pro *ὄρεῖς ὅσον περ ζιλ.* reponere *ὄρεῖς ὅσον καὶ τοῦτο δῆτα κερδανεῖς* et Eq. 727 codicum scripturae *οἷάπερ ὑβρίζομαι* Elmsleii emendationem *οἷα περιυβρίζομαι* praeferre ¹⁾. Av. 437 vero *σὺ δὲ τοῦσδ' ἐφ' οἷσπερ τοῖς λόγοις συνέλεξ' ἐγὼ φράσον, διδάξον* quominus de interrogativa *οἷσπερ* pronominis significatione cogites, satis impediris *τοῖς* articulo addito. Iure igitur in Ravennatis et Veneti communi scriptura offendimus. Contra in reliquorum codicum lectione non solum nihil video quod reprehendi possit — conferri potest Av. 804 *οἷσθ' ᾧ μάλιστα ἔοικας ἐπτερωμέ-*

ῥώμην γρ. γνώμην, Av. 23 R. *ἦδ'*, V. *οὐδ'*, *Γ* *ἦδ' γρ. καὶ οὐδ'*, v. 318 R. *ἀφίχθον*, V. *ἀφίχονθ'*, *Γ* *ἀφίχθον γρ. ἀφίχονθ'*. Contra Eq. 1039

ξαι
V. *δν*, R. *τὸν*, *Γ* *δν γρ. τὸν*, ib. V. *φύλασσε*, R. *φύλαξαι*, *Γ* *φύλασσε*
v. 1110 V. *ἦδη*, R. *εἴσω*, *Γ* *ἦδη γρ. εἴσω*, v. 1256 V. *γένωμαι*, R. *ἔσομαι*, *Γ* *γένωμαι γρ. ἔσομαι*. Sed qui hunc codicem exaravit, liberum sibi servasse iudicium velut ex Eq. 517 videre licet, ubi *Ravennas* exhibet *ὀλίγοις πάνν*, *Venetus* *ὀλίγοις ἦδη*, *Γ* neque *πάνν* neque *ἦδη* recepit, saniore haud dubie iudicio usus quam quo *Kockius* (*Mus. Rhen. VIII p. 501*) utriusque codicis lectionibus coniunctis demonstrare conatus est scribendum esse:

πολλῶν δ' αὐτὴν περιεσάντων ὀλίγοις πάνν δὴ χάρισσθαι.

Nam quod in codicibus post *πολλῶν* legitur *γάρ* prorsus necessarium esse non difficile est ad intellegendum, *δὴ* vero post *πολλῶν* ex *Aristophanis* dicendi usu rectissime additum est cf. 596. *Plut. 253. al.* Maxima vero ex parte, non totum hunc codicem ex optimis compilatum esse dixi, quia sunt quae ad neutrum referre possis. Omnino in hunc codicem diligentius inquirendum erit.

1) Simili vitio laborat *Soph. O. R. 403* *παθὼν ἔγνωσ ἂν οἷάπερ φρονεῖς*, ubi scribendum est *οἷ ὑπερφρονεῖς*.

ρος; εἰς εὐτέλειαν χηρὴ συγγεγραμμένω —, verum etiam μοι ut addatur ab Aristophanis dicendi usu clara voce poscitur; videas, quaeso, similes locos hos: Eq. 184 ξυρειδέσθαι τί μοι δοκεῖς σταντῆ καλόν, Nub. 1276 τὸν ἐγκέφαλον ὅσπερ σεσεῖσθαί μοι δοκεῖς, Vesp. 1405 σωφρορεῖν ἄν μοι δοκεῖς, Av. 935 πάντως δέ μοι ὀργῶν δοκεῖς, ib. 1370 εἴ γέ μοι δοκεῖς λέγειν, ib. 1674 δίκαι' ἔμοι γε καὶ πάλιν δοκεῖς λέγειν, Thesm. 622 ληρεῖν μοι δοκεῖς, Ran. 1220 ἐφέσθαι μοι δοκεῖς, Eccl. 920 δοκεῖς δέ μοι καὶ λάμβδα χηρ. Plut. 364 οὔτοι μὰ τὴν Διὸς μητρ' ἔγιναι μοι δοκεῖς cf. 1060, 1066, ib. 422 ὦ χοῦ μαιρῆς εἶναι μοι δοκεῖς ¹⁾. Quae cum ita sint, hoc loco dubitari nequit, quin ceteri codices verum servaverint, Ravennas et Venetus communi vitio laborent eoque duplici; sed hoc solo loco vix convinces eundem utriusque fontem fuisse.

At suspicari licet Hermannum non tam ad Equites quam ad Nubes, quam edendam sibi sumpserat, respexisse. Atque in hac fabula manifesta communis horum codicum originis insunt vestigia. Neque enim solum leviora vitia communia habent haec: v. 92 θυρίδιον pro θέρριον, v. 243 ἔτριψεν pro ἐπέτριψεν, v. 267 μῆλω γε μῆλω γε pro μῆλω μῆλω γε, v. 300 ἐς χθόνα pro χθόνα, v. 307 πρόδομοι pro πρόδοδοι, v. 744 πάλαι pro πάλιν, v. 807 μόρος pro μόρας, v. 868 ἐστιν pro ἐστ' ἔτ', v. 960 αὐτοῦ pro σαντοῦ, v. 944 παρὰ pro περί, v. 1002 οὐ pro οὖν, v. 1081 τε pro ἐστί, v. 1124 ἰνίκα γὰρ pro ἰνίζ' ἄν γὰρ, v. 1282 οὐδέν pro οὐδέ, v. 1409 ἐτίπιπτας pro ἔτυπιτες, verum etiam graviora. v. 1198 enim non assequor, quomodo

1) In codicibus legitur σὺ δ' εἰ τίς; ὠχρὰ μὲν γὰρ εἶναι μοι δοκεῖς. A. de Velsen (Symb. philol. Bonn. p. 413) Aristophanem ὠχρὰ μαιρῆς εἶναι μοι δοκεῖς scripsisse suspicatus est; in qua elegantissima coniectura unum displicet ὠχρὰ adiectivum ad μαιρῆς adiectum. Iude ea scriptura nata est, quam supra recepi.

Hermannus Kockius Bergkius Meinekius praeferre potuerint Ravennatis et Veneti communem hanc scripturam:

ὅπερ οἱ προτένθαι γὰρ δοξοῦσί μοι ποιεῖν
huic ceterorum codicum lectioni:

ὅπερ οἱ προτένθαι γὰρ δοξοῦσί μοι παθεῖν

Nam quod Hermannus monuit *ποιεῖν* ab imperitis librariis in hac sede facillime mutari potuisse in *παθεῖν*, etsi homini doctissimo largiri possumus, tamen nobis concedendum erit, si alterutrum interpolatum est, multo maiorem interpolationis speciem *ποιεῖν* prae se ferre quam *παθεῖν*. Accedit quod *παθεῖν* Aristophanis usui egregie convenit, cf. Teuffel. ad v. 234. Postremo, id quod rem conficit, qui secuntur aoristi *ἐφελόιατο* — *προὔτένθενσαν* postulant, ut etiam hoc versu aoristus legatur. Neque hoc solo loco Ravennas et Venetus interpolati sunt, verum etiam v. 1298, ubi cum ceteri codices rectissime exhibeant *ὁ σαμφόρα*, hi duo scriptum habent *ὁ Πασία*, quam malam interpretationem esse neminem fugit. Non magis vero quam haec interpolationum communio casui tribui potest communio transpositionum quarundam et lacunarum; nam ne huius quidem vitiorum generis exempla desunt. Sic v. 601 Ravennas et Venetus exhibent *ταῦρος τραγός* pro *τραγός ταῦρος*, v. 1164 *ἔνδοθεν τρέχων* pro *τρέχων ἔνδοθεν*, v. 1384 *οὐκ ἂν* pro *ἂν οὐκ*, v. 1081 *ὡς ἔρωτός τε καὶ γενναίων ἦτων* pro *ὡς ἦτων ἔρωτός ἐστὶ καὶ γενναίων*; omissa sunt in utroque monosyllaba v. 1086 *ἂν*, v. 1198 *γὰρ*, v. 1231 *ἀλλ'*, v. 1499 *καὶ*, v. 1510 *γε*, bisyllaba v. 838 *χορηστὸν* (quod Dindorfius praetermisit), v. 929 *τοῦτον*, v. 1006 *λενκῶ*, v. 1048 *παίδων* (falso enim Dindorfius adnotavit solum Ravennatem hoc vocabulum omittere), v. 1361 *ἔνδορ*. Colophonem addit quod duo versus integri in utroque codice omissi sunt, v. 114 et v. 1100.

Ex Vespis si leviora omittere volueris, ad Hermannii sententiam confirmandam adferre poteris Ravennatem et Venetum communi vitio v. 577 exhibere *ἄχρισ*

pro ἄχεις, v. 668 περιπεμφθεῖς pro περιπεφθεῖς, v. 890 γεννασιτέρων pro γε νεωτέρων, v. 1254 κατάξαι pro παιάξαι, falso additum habere v. 248 ὦ, v. 263 ὁ Ζεὺς, v. 1287 μ' οἶ, v. 1474 τὰ, omissum v. 90 'πι, v. 1062 δῆ¹⁾).

In Pace etiam rariora vestigia invenies. v. 758 uterque codex pro καμήλον exhibet καμίνον, v. 824 ὡς ἔγωγ' ἐπυθόμην pro ὡς ἐγὼ 'πεθόμην, v. 447 εἰ pro ζεῖ, v. 453 ἠὲ τοίνυν ἠὲ ἠὲ pro ἠὲ ἠὲ τοίνυν ἠὲ, additum habet v. 566 τὸν, v. 1099 νῦν.

In Avibus messis non maior erit. Neque multi momenti est, quod Ravennas et Venetus v. 45 καθιδρυνθέντε pro καθιδρυνθέντε, v. 324 ἐρασιτὰς pro ἐρασιτὰ, v. 701 ἐγένετ' pro γένετ', v. 796 ἂν pro αὖ, v. 1624 κἀναρπιάσας pro ἀρπιάσας scriptum, v. 992 τὸ ante κακὸν (quamquam de Veneto Dindorfius tacet) additum, v. 425 καὶ omissum habent.

In Ranis Ravennatis et Veneti haec vitia communia sunt: v. 33 ἔγωγ' οὐκ pro ἐγὼ οὐκ, v. 455 ἱερὸν pro ἱλαρὸν, v. 507 δεῦρ' pro ἀλλ', v. 757 καὶ pro χῆ (cf. Plut. 641 τίς ἢ βοή ποτ' ἐστίν; Lys. 830 τί δ' ἐστίν; εἰλέ μοι τίς ἢ βοή; quos locos Meinekii causa adscripsi, qui καὶ βοή recepit) v. 971 σωφρονεῖν pro γὼ φρονεῖν, v. 907 om. μὲν.

In Pluto haec: v. 111 μακρὸν pro μακρὰ, v. 367 ἔχεις pro ἔχει, v. 610 παιδίων pro πιάδων, v. 695 ἀεπαλλόμην pro ἀεπατόμην, v. 708 δὲ ζύζλω pro δ' ἐν ζύζλω, v. 1088 γοῖν pro γὰρ, v. 1096 προξείχεται pro προξίσχεται, v. 301 om. ἡμέρον, v. 397 add. λέγω, v. 576 add. καί.

1) Consulto omisi v. 155, ubi uterque codex πρῶτον exhibet pro ceterorum codicum quam Meinekii praetulit lectione πρότερον quia illud Aristophanis esse confido cf. Eq. 50 λοῦσαι πρῶτον ἐκδιζάσας μίαν, ib. 488 ἀλλ' εἶμ' πρῶτον δ' ὡς ἐγὼ τὰς κοιλίας καὶ τὰς μαχίρας ἐνθαδὲ καταθήσομαι, Ach. 383 νῦν οὖν με πρῶτον πρὶν λέγειν ἑάσατε ἐνεσκειάσασθαι μ' οἷον ἀθλιώτατον, ubi Aristophanes eodem iure πρῶτον dixit. quo nos in similibus „zunächst, vor allen Dingen.“

Vides non ita multa ea esse utriusque codicis vitia, quae dubitari nequeat, quin ex eodem fonte fluxerint; nam etiam ex eis quae adtuli communibus vitiis sunt, quae quod in utroque codice inveniuntur, casui tribuere possis. Attamen restant, ubi non potes; atque in Nubibus dubitari non potest, quin Ravennatis et Veneti idem fons fuerit. Neque hoc non potest sumi, quod non saepius optimi codices una peccant, archetypi virtuti deberi. Hac de causa concedendum est, videri eos fratres esse. Quod si sunt, quaerendum est, uter patrem magis referat et maioribus pluribusque splendeat virtutibus.

Iterum ab Equitibus ordiamur, in qua sat multi loci inveniuntur, ubi Ravennas solus patri obsecutus esse, Venetus ab eo turpiter descivisse iudicandus est. Hic enim v. 14 falso additum habet σοι, v. 61 εἶθ' ὁ scriptum pro ὁ δὲ, v. 70 ὀκταπλάσιον pro ὀκταπλάσια, v. 133 τοῦτον pro τόνδε, v. 143 ἐξολῶν pro ἐξελῶν, v. 175 γ' pro δ', v. 187 οἶον pro ὕσον, v. 190 τουτί σε μόνον pro τουτί μόνον σ', v. 201 αἴ' κεν pro αἴ' κα, v. 212 εἴμ' ἐπιτροπεύειν pro ἐπιτροπεύειν εἴμ', v. 236 ξινώμνυτον pro ξινόμεντον, v. 272 πρὸς pro τὸ, v. 354 ἄκρατον pro ἀκράτον, v. 357 ἐκπιῶν pro ἐπιπιῶν, v. 365 ἐξελῶ pro ἐξέλιξω (Rav. ἐξελλέγξω), v. 373 περιτιλῶ pro παρατιλῶ, v. 377 εἶτά γ' pro εἶτα δ', v. 385 οὐκ ἄρ' ἦν pro ἦν ἄρ' οὐ, v. 412 παιδίων pro παιδίου et μαχαριδίων pro μαχαρίδων, v. 437 καὶ pro ἦ, v. 511 ἔπη λέξοντας pro λέξοντας ἔπη, v. 537 στυφελισμοὺς pro στυφελιγμοὺς, v. 604 εἶτά γ' pro εἶτα δ', v. 646 τῶν pro οἱ, v. 675 πανταχοῦ pro πανταχῇ, v. 698 ἐὰν pro εἰ, v. 748 ἰν' ἐκεῖνον pro ἵνα τοῦτον, v. 767 ἀντιβεβληκῶς pro ἀντιβεβηκῶς, v. 768 διατηθεῖην pro κατατηθεῖην, v. 776 χαριζοίμην pro χαριοίμην, v. 856 καθαρπύσαντες pro καταπάσαντες, v. 880 γένονται pro γένοιντο, v. 902 πόνηρε pro πανούργε, v. 1039 ὄν pro τόν, v. 1058 φράζειν pro φράσσαι (Rav. φράσαι), v. 1084 φράζεις pro φράζει, v. 1110 ἤδη pro εἶσω, v. 1118 πρὸς τε τὸν pro πρὸς τὸν τε, v. 1131 οὔτω pro

χοῦτω, v. 1214 ἀλλ' οὐχ pro οὐχ, v. 1239 ἐναντίον pro ἐναν-
 τία, v. 1256 γένωμα pro ἔσομαι, v. 1277 οὐτος pro αὐτός,
 v. 1311 ὄν pro ἦν, v. 1339 ἦν pro ἦ.

Ab his omnibus vitiis Ravennas liber est. Ut vero si duos fratres unum bonos patris mores referentem, alterum omnibus vitiis adfectum videris, hunc a falsis amicis suspicaberis abalienatum esse a patris disciplina, ita Venetum conicies in hac fabula ab alio potius codice pendere quam ab Ravennatis archetypo. Quae coniectura per se quamvis probabilis omni tamen fide careret, si nullus codex extaret, qui eisdem vitiis laboraret. At omnes praeter Ravennatem, quibus quidem Dindorfius usus est, codices easdem, quas tamquam Veneti solius adtulimus falsas lectiones exhibent. Quid igitur certius esse potest, quam his locis Venetum non ex Ravennatis sed ex deteriorum codicum archetypo fluxisse? Scilicet totam Veneti Equites ad deteriorum codicum archetypum referendam esse, non solum ex hoc consensu non consequitur, verum etiam inde, quod Venetus uno loco v. 187 deteriorum codicum lectionem οἶον receptam. Ravennatis vero ὄσον ut variam lectionem adscriptam exhibet, et ex duplicis, de quo supra diximus, vitii communione sat certo conligi posse puto, etiam Ravennatis archetypi aliquam partem in Veneti Equites transiisse.

Ad Nubes pergo. Facile conicies, in hac fabula quia certissima Ravennatis et Veneti cognationis vestigia repperimus, hunc vel nihil vel perpauca ex ceterorum codicum archetypo hausisse. Atque ita est. Duos tantum locos indagavi, ubi cum maiore fiducia dicere possis Venetum ab hoc archetypo pendere, v. 650 et v. 1233. Priore enim loco unus Ravennas ἐπαῶνθ' veram lectionem servavit, quae in omnibus aliis codicibus in εἶν' ἐπαῶεν depravata est; altero loco in eodem praestantissimo codice ποίους θεοίς; monometer nondum ἦν' ἄν ζελέσω ἕως σε verbis, quae in ceteris praemissa sunt, oneratus est. Nam

haec verba futile supplementum esse probaverunt mihi Hermannus et Dindorfius.

In proximis fabulis plura Veneti et ceterorum codicum communis originis vestigia inventum iri sperabis; quod longe secus est. In Vespis enim vix plura vel certiora indagabis, quam quod Venetus cum ceteris v. 147 ἐσερρήσεις exhibet pro ἐρρήσεις, v. 175 θάττον pro αὐτὸν. v. 239 ἦψαμεν pro ἦψομεν, v. 319 τηροῦμ' pro τηροῦμαι δ', v. 661 τοῦτων pro τούτου, et v. 458 οὐκ omittit; in Pace cum ceteris v. 31 μίποι' praebet pro μηδέποτ', v. 233 ἔνδον pro ἔνδοθεν, v. 600 σε λαβόντ' pro λαβόντ', v. 585 δαίμονα pro δαιμόνια, v. 705 ἀφεξόμισθα pro ἀφυσόμεσθα. Nam quod v. 897 in omnibus praeter Ravennatem codicibus omissus est, huic rei propterea magnam vim non tribuo, quia facile etiam diversi librarii a priore ἐστῆναι ad alterum aberrare potuerunt.

Certiora vestigia Aves continet. v. 23 Venetus deteriorum codicum οὐδ' recepit pro Ravennatis ἦδ', v. 69 ἀλλὰ pro ἀτὰρ, v. 122 ἐγκατακλιθῆναι pro ἐγκατακλινηῆναι, v. 432 quod gravius est, λέγειν κέλευέ μοι λέγειν pro λέγειν λέγειν κέλευέ μοι, v. 491 τορνευτασπιδολυροπηγοί pro τορνευτολυρασπιδοπηγοί, v. 692 Προδίξω παρ' ἐμοῦ pro παρ' ἐμοῦ Προδίξω.

Talia etiam in Ranis inveniuntur. v. 129 Venetus cum deterioribus plerisque καῖτα pro εἶτα exhibet, v. 317 ἐκεῖνο pro ἐκεῖν' ὦ, v. 520 ἀλῆτροῖσι pro ὀρχηστροῖσι, v. 1019 σὺ τί pro τί σὺ, v. 1035 ἔσχε καὶ κλέος pro καὶ κλέος ἔσχεν, v. 1066 ἀλλ' ἐν θάκιοις pro ἀλλὰ θάκιοις, v. 1330 πόνον pro τρόπον, v. 1366 ὅσπερ pro ὅπερ.

In Pluto Venetus cum ceteris v. 56 exhibet φράσον pro φράσεις, v. 641 ἀγγελεῖ pro ἀγγέλλεται, v. 765 σ' ἐν κοιβανωτῶν pro σε χρ., v. 999 προσέπειμην pro προσαπέπειμην, v. 517 δῆ omittit.

Vides eorum vitiorum, quae Veneti ceterorumque codicum communia sunt, non ita magnum esse numerum,

vix tamen minorem, quam eorum quae Ravennatis et Veneti communia supra in unum coegimus. Eodem igitur iure, quo supra Ravennatis, nunc deteriorum codicum archetypum Veneti fontem fuisse et ex duobus illis codicibus hunc tertium compilatum esse dicemus.

Quae cum ita sint, ubicunque Ravennas et Venetus inter se discrepant, non iam quaerendum erit, uter propius ad archetypum accedat, sed utrum Venetus eodem, quo Ravennas an quo deteriores codices fonte usus fuerit.

At inveniuntur loci, ubi dubius haereas, ad utrum fontem Veneti lectionem referas, quippe quae ab utroque aequae aliena sit. Sic Eq. 473 Ravennas aliique codices omnes *προσπέριτων* exhibent, unus Venetus *προσπεσών*, Vesp. 675 solus Venetus *δωροφοροῦσιν* pro *δωροδοχοῦσιν*, v. 702 *ἔλαιον* pro *ἄλευρον*, Pac. 1317 *ἀπιχορεύειν* pro *ἀπιτελεύειν*, Ran. 753 *ἀκμολόνομαι* pro *ἀκμαιονομαι*, Plut. 871 *πράγματα* pro *χρήματα*, v. 1044 *ἀσθένομαι* pro *ἐβρίζομαι*. Hae lectiones cum ex neutro fonte haustae esse possint, quaeritur utrum ex librarii ingenio an ex tertio aliquo fonte fluxerint. Mihi quidem illud parum probabile esse videtur, hoc alterum vero factum esse eo magis mihi persuasum est, quo plura accedunt eaque multo etiam certiora tertii fontis vestigia. Quid enim? si Plut. 50 Ravennas *βίω*, deteriores codices *χρόνω*, Venetus vero lectionem exhibet admodum singularem *ἔτει*, num tu putas, hanc a librario creatam esse? Vel si ib. v. 1013 in omnibus aliis codicibus scriptum est *μεγάλους ὄχονμένην*, in uno Veneto *μεγάλοισι νῆ Σία*, num tu hoc librarii ingenio dabis? Si velles, ego non concederem. Nec ipse voles, si alios locos contuleris, ubi similes lectiones in Veneto ut variae lectiones in margine tantum adscriptae sunt; his enim locis librarius ipse se tertio aliquo codice usum esse prodit. En haec exempla. Vesp. 1473 Venetus cum ceteris *κατασομιῆσαι* recepit, sed adiecit *γο. καταζηλῆσαι*; Pac. 1144 Ravennas cum ceteris exhibet *ἄγαγε*, Venetus

ἄφρασε γρ. ἄφρασε, ib. v. 1201 idem cum reliquis δραχμῶν ἐμπολῶ, sed γρ. δραγμαῖς κερδαίνω, Av. 210 cum Ravennate λῦσον, sed γρ. καὶ λῦσον καὶ ἄσον, ubi librarium χῦσον, quod in deterioribus codicibus legitur, scribere voluisse conicio, ib. v. 1396 cum aliis omnibus βαίην, sed γρ. βάνων, Ran. 63 ἔττοις cum ceteris sed γρ. ἐγώ, v. 202, quam variam lectionem Dindorfius silentio praetermisit, ἔχων ἀλλ' ἀντιβὰς cum reliquis, sed γρ. τὰ θέματα ἀντιβὰς, Plut. 106 ἐγώ γρ. ἐμοῦ, ib. v. 367 ἔχεις γρ. μένει, quarum illa Ravennatis lectio est, cum ceteri ἔχει exhibeant, v. 396 τὸν θαλάττιον γρ. τὸν βοιωτιον, v. 1093 ἐπέπιτον γρ. ἐπεπέριον. Eandem vero vim ei loci habent, ubi, qui Venetum scripsit, scripturam aliquam ab utroque fonte aequae alienam recepit, horum vero ut variam lectionem adscripsit. Cuius generis haec exempla sunt. Venetus Av. 109 pro ceterorum codicum τρόπου exhibet γένους γρ. τρόπου, Ran. 116 pro καὶ σύ γε, quod ceteri praebent, ἵεναι κάτω γρ. καὶ σύ γε, v. 118 ὅπη γρ. ὅπως, v. 309 προσέπειτο γρ. προσέπεσε pro προσέπεσεν.

Dubitari igitur nequit, quin praeter duos illos tertius Veneti fons fuerit. Videntur vero adeo quattuor fuisse; Plut. 50 enim, ut iam supra vidimus, Ravennas exhibet βίω, deteriores codices χρόνω, Venetus ἔτει, idem vero adscriptum habet γρ. γένει καὶ χρόνω, ex quibus lectionibus aut ἔτει aut γένει necesse est ex quarto aliquo fonte deducta sit. Sed accedit aliud. Illae variae lectiones pleraeque quidem pessimae notae, nonnullae praeclarissimae sunt. Salutiferae enim iamdudum extiterunt his locis: Vesp. 675, 702, ubi Venetus scholiastam et Suidam adsentientes habet, Pac. 1317, 1144, ubi iterum Suidas eandem lectionem ἄφρασε praebet, Ran. 118, in Bergkiana altera etiam Plut. 1013. Spretum vero adhuc est, quod Venetus Plut. 50 praebet, ἔτει. Sed memini Sauppium in seminarii Gottingensis lectionibus mihi probare, usitatissima corruptela correctae scribendum esse: ὡς σφόδρ' ἐστὶ σύμφωρον τὸ μηδὲν

ἀσχεῖν ἕγιές ἐν τῷ νῦν ἔστι. Tam praeclaras lectiones ad eundem, quo perversas, fontem referendas esse mihi persuadere non possum, ita ut etiam magis mihi probetur, praeter Ravennatis et deteriorum codicum archetypos non unum sed duos Veneti fuisse fontes, unum infimi generis, alterum optimum et ex altiore et puriore fonte deductum ipso Ravennate. Si vero mirum tibi videtur, unum librarium quattuor codices inter se diversissimos usurpavisse, tibi sumere licet, fontes illos non una undique confluisse, sed binos sese commiscuisse, his duobus compilatis demum codicibus tertium Venetum effectum esse. Cum autem de his rebus nihil omnino sciri possit, praestat fortasse, quod simplicissimum et si non ad persuadendum tamen ad percipiendum aptissimum esse videtur, ponere omnes quattuor fontes una in Venetum influxisse. Iam enim tu, qui patienter legisti, quae hucusque disseruimus, sollertio-rem te praebebis ipso typheta et me praeunte hoc stemma tibi pinges. Ex puncto aliquo, quod *d* littera insignibis, deorsum duas divergentes lineas duces, ita ut laevam breviorē facias dextera. Ad laevam extremam *x* litteram, ad dexteram „deteriores codices“ vocabula adpinges. Iam dexterae lineae duo puncta superius *c*, inferius *b* littera nota et ex utroque in sinistram partem singulas lineas duce. Superiorem lineam extremam „Rav.“, inferiorem „Ven.“ nota ornabis et ex illa media inde a puncto aliquo, cuius *a* littera signum erit, lineam duces ad „Ven.“ notam. Ad eandem singulas lineas duces a punctis *x* et *b* litteris insignitis et a novo aliquo extra harum, quas hucusque duximus, linearum fines ponendo et *y* littera notandō.

Hoc stemmate in quo *x* littera ignotum illum optimum, *y* pravissimum codicem significatum esse ipse facile intelleges statim utamur. Eq. 163 Ravennas exhibet τὰς στίχας ὁρᾶς τῶνδε τῶν λαῶν, deteriores codices ὁρᾶς γε τῶνδε τ. λ., unde conligendum est, iam in eo archetypo, quem *c* littera insignivimus, scriptum fuisse ὁρᾶς τῶνδε

τ. λ., in b codice lacunam γε particula ab hoc loco aliena expletam esse; quapropter Venetus veram lectionem ὁρᾷς τὰς τῶνδε τ. λ. non potest non hausisse ex x codice. Similiter factum est, ut ib. 484 Ravennas cum deterioribus codicibus in falsa lectione τὰς χοχῶνας consentiat, unus Venetus veram praebeat τὰ χοχῶνα ¹⁾). Porro Vesp. 21 quod cum deterioribus codicibus Ravennas προσερεῖ, unus Venetus veram lectionem προερεῖ exhibet, hanc hausisse dicendus erit ex eodem x codice. Eundem in modum explicandae sunt reliquae bonae lectiones, quas Venetus in Vespis contra consentientes Ravennatem et deteriores codices tuetur; has dico: v. 334 τῆ θύρα pro τὰς θύρας, v. 384 ἔσται τοιαῦτα pro τὰ τοιαῦτα, v. 386 κατακλαίσαντες pro κλαίσαντες, v. 472 ἔλθοιμεν pro ἔλθωμεν, v. 480 σοῦσιν pro ποῦσιν, v. 507 cum Suida τυραννικά pro τυραννίδα, v. 565 add. ἀνιῶν, v. 735 add. ἐστιν, v. 749 τί βοᾷς pro τί μοι βοᾷς, v. 806 om. γ', v. 1064 om. γε, v. 1155 παραθοῦ (scribe παράθου) pro κατάθου, v. 1193 καθυτιάτην (scribe βαθυτιάτην) pro βαρυτιάτην, quibus ex eadem fabula fere totidem addere ipse poteris. Similia si quaerere volueris etiam in reliquis fabulis hic illic quamvis multo rariora x codicis vestigia invenies, quae nunc enarrare vix operae pretium est.

Deteximus quattuor unde Venetus haustus est fontes. Quaerentem vero quae ratio in ipso Veneto inter hos fontes intercedat et a quo fonte praeter ceteros ma-

1) Noli v. 711 huc trahere, ubi quam Venetus post διαβαλῶ insertam habet γε particula, cum summa vis non in διαβαλῶ sed in πλείονα insit, ab hoc loco aliena est. Hac de causa mihi non probaverunt homines doctissimi Bergkii (ed. I) καὶ γὰρ δέ σ' ἐγὼ καὶ διαβαλῶ γε πλείονα vel (ed. II) καὶ γὰρ δέ σ' ἔλκων διαβαλῶ γε πλείονα, Saupprius καὶ γὰρ δέ σέ γε καὶ διαβαλῶ γε πλείονα scribendum esse, multo vero etiam minus mihi Kockius persuasit, quod ipsi in mentem venit, καὶ γὰρ δέ σ' ἔλξω διαβαλῶ τε πλείονα Aristophanem scripsisse.

xime pendere videatur inbere possumus ad ea respicere, quae exposuimus, unde satis iam apparuit, *in Pace Avibus Ranis Pluto aequo quodam temperamento omnes fontes mixtos esse neque ullum praeter ceteros praevalere, contra in Equitibus deteriorum codicum, in Nubibus Ravennatis archetypum, in Vespis a codicem optinere.* Quae cum ita sint haec mea de his codicibus sententia est, *Veneti auctoritatem in Equitibus longe superari Ravennatis auctoritate, in Nubibus ei parem, in Pace Avibus Ranis Pluto supparem, in Vespis ea multo maiorem esse.*

Haec sunt quae enucleare potuimus ex variis codicum lectionibus; quibuscum compares, quaeso, quae ante hos decem annos Kockius scripsit (Mus. Rhen. IX. p. 512): „Quae ratio intercedat inter librum Ravennatem et Venetum, qui illius praestantiam haud raro aequare videtur, alio loco, si deo placebit, exponam. Quaestio enim est subdifficilis et obscura, ad quam is demum accurate respondere poterit, qui per omnes Aristophanis fabulas pari assiduitate et diligentia et similitudines et discrepantias scripturae pervestigaverit. Unum enim superiore anno „(Mus. Rhen. VIII p. 352)“ monui Venetum videri descriptum esse aut ex Ravennate ipso aut ex eo libro, ex quo etiam Ravennas originem acceperit, aliquot tamen locis tam insignem exhibere lectionis diversitatem, ut ea ex aliis quibusdam libris, non multo recentioribus Ravennate, forsitan etiam vetustioribus hausta esse videatur.“

Iam a codicibus ad poetam transeamus. Cui non minus consuluerimus, si nonnullos locos ab hominum doctorum, qui interdum Ravennatis vel Veneti variis lectionibus se decipi passi sunt, coniecturis vindicaverimus quam si alios nostro Marte illorum codicum ope emendaverimus. Errores vero, ne inutilia agamus, eos potissimum refutan-

dos nobis sumemus, qui vel multitudine et auctoritate eorum, qui eis constricti fuerunt, vel eo sese commendant, quod usus Aristophanis perscrutandi ansas praebent.

Ad alterum genus pertinet Kockii Eq. 177 quam putat emendatio. Legebatur hoc loco :

*γίγναι γὰρ, ὡς ὁ χρησιμὸς οὐτοσὶ λέγει,
ἀνὴρ μέγιστος. ΑΑΑ. εἰπέ μοι καὶ πῶς ἐγὼ ἐτλ.*

Ravennas in priore versu inter γὰρ et ὡς interpositum habet ὄντως; qua varia lectione arrepta Kockius (Mus. Rhen. IX p. 500) sic scribendum esse :

γίγναι γὰρ ὄντως, ὡς ὁ χρησιμὸς σοι λέγει κτλ.

mihī quidem non persuasit. Nam quod homo doctissimus postulat, ut Demosthenes insiciarium in summum potestatis fastigium escensurum esse maiore vi asseveret, ut hi theologi magis et facilius nobis imponere sibi videntur, si digito monstrantes divina bibliorum sacrorum verba antestentur quam quotvis affirmativis particulis cumulatis, ita Demosthenes ad persuadendum aptius dicit γίγναι γὰρ ὡς ὁ χρησιμὸς οὐτοσὶ λέγει quam cum Kockio γίγναι γὰρ ὄντως ὡς ὁ χρησιμὸς σοι λέγει κτλ. Et οὐτοσὶ pronomen demonstrativum, cum Demosthenes ad insiciarium de hoc vaticinio nihildum dixerit, necessarium est. Huius igitur versus vulgata scriptura quin ad ipsum Aristophanem redeat auctorem, dubitari nequit. Sed quod in priorem versum non quadrat ὄντως vocabulum fortasse in altero suum locum inveniet. Quid enim, si scribendum esse dixerō ὄντως μέγιστος? At ἀνὴρ vocabulum apud Aristophanem tam saepe quasi fulcrum adiectivo additum est, ut etiam hoc loco a poeta potius quam a librario adiectum esse non possit non videri. Sic infra v. 765 βέλτιστος ἀνὴρ περὶ τὸν δῆμον, v. 873 κρίνω σ' ὅσων ἐγώδρα περὶ τὸν δῆμον ἄνδρ' ἄριστον, v. 1208 ἀνὴρ ἀμείνων περὶ σέ καὶ τὸν γαστέρα, Plut. 209 ὡς ἐὰν γένη ἀνὴρ πρόθυμος αὐτὸς εἰς τὲ

πράγματα, al. ¹⁾ Quorum exemplorum similitudine effici-
tur etiam Plut. 339 praeferendum esse, quod in codicibus
legitur, ὡς ἔξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος, Porsoni,
quem editores fere secuti sunt, ἀνὴρ. Itaque etiam ἀνὴρ
μέγιστος verba satis tuta esse videntur a manu emenda-
trice. Non minus quae secuntur εἰπέ et πῶς ἐγὼ utpote
prorsus necessaria. Contra superflua esse videntur quae
interiacent μοι et καὶ. Fortasse igitur scribi potest ὄντως
ἀνὴρ μέγιστος Ἄλλ. εἰπέ πῶς ἐγὼ πλ.. Sed ne hoc
quidem concedo. Cavendum enim est, ne tam tenaces
simus propositi. ut tyranni cuiusdam potentissimi et cru-
delissimi (quot enim perdidit criticorum lusus!) instantis
vultus nos non quatiat mente solida, usum loquendi dico,
qui hoc loco vetat ne μοι pronomen eiciamus. Per omnes
enim Aristophanis fabulas ubicunque εἰπέ vocabulum in-
terrogationem vel ipsum excipit ut Pac. 210 τοῦ δ' εἶνεχ'
ἡμῶς ταῦτ' ἔδρασσαν; εἰπέ μοι, vel ea excipitur ut Ach. 318
εἰπέ μοι τί τοῦτ' ἀλειλεῖ τοῦτος —; μοι pronomen addi-
tum est ²⁾. Quod casu factum esse non poteris dicere in
quadraginta fere quae conlecta habeo exemplis neque cui-
quam probabis, qui quidem noverit sermonis communis
constantiam. Neque huius legis vis eo levatur, quod bis
terni loci Eq. 109 εἴπ', ἀντιβολῶ, τί ἔστι; ib. 142 εἴπ',
ἀντιβολῶ, τίς ἐστιν; ib. 1202 εἴπ', ἀντιβολῶ, πῶς
ἐπενόησας ἀρπιάσαι; et Nub. 900 εἰπέ τί ποιῶν; Vesp. 293
πάντ' ὃ παδίον, ἀλλ' εἰπέ τί βούλει με ἀρπιάσαι καλόν;
Pac. 118 ἔστι τι τῶνδ' ἐτίμως εἴπ' ὃ πάτερ εἴ τι γιλέϊς
με excipiendi sunt; illi enim sese ipsi excusant, his pa-
troni existunt anapaesti, ionicī, hexameter dactylicus. Nam
dici nequit, quantum distet trimetrorum sermo a metro-

1) Cf. Vesp. 923 κενῶν ἀπάντων ἄνδρα μονοα γρίστατον.

2) Eq. 741 ubi vulgo εἰπέ νυν τί δρῶν; legebatur, rectissime
Kockius ex Ravennatis lectione εἰπέ μοι νυν reposuit εἰπέ μοι
τί δρῶν.

rum. Duo monere libet, quibus hoc discrimen inlustratur; unum, *τε* — *καὶ* particularum coniunctionis in trimetris iambicis admodum rarum esse usum, in ceteris metris creberrimum¹⁾, alterum in similitudinibus in trimetris nusquam ὡς pro ὄσπερ dictum vel *ως* adiectum esse, contra Vesp. 694 in tetrametro anapaestico legi ἐσπουδά-
κατον καὶ θ' ὡς *πρίον θ'* ὁ μὲν ἔλκει ὁ δ' ἀντιενέδωκεν, ib. v. 1490 in anapaestico dimetro *λιγύσσει φρονίχος ἄς ως ἀλέκτωρ*, ex quibus locis illum a Reisigio (Coniect. p. 313) *χῶσπερ* scribendo emendatum esse etiam ego olim opinatus sum, altero loco ipse ὄσπερ scribendum proposui, quorum tamen neutrum recte fieri *δέιτετρα φροντίδες* me edocuerunt. Quae cum ita sint, ne *μοι* quidem pronomine carere possumus; quo quae satis iam defenditur *καὶ* particula etiam eo sese commendat, quod ipsius cum interrogativo coniunctio mirantis et increduli quasi propria est cf. Ach. 86 *καὶ τίς εἶδε πόποιςτε βούς καιβανίτας; τῶν ἀλαζονεμάτων*, Eq. 128 *καὶ πῶς;* vid. Matth. Gr. gr. § 620 d. Non possum igitur quin ὄντως vocabulo, qua a Kockio iam donatum erat, civitatem abiudicem. —

Etiam largiorem disputandi materiam praebebit Eq. 676. Legebatur:

ἐγὼ δὲ τὰ κορίανν' ἐπιράμην ἐποδραμών,

in Ravennate vero cum *ἐπεροδραμών* legerent, primum Reisigius Hanovio:

ἐγὼ δὲ τὰ κορίανν' ἐπιράμην ἐπεροδραμών,

deinde Fritzscheius²⁾ Kockio et Meinekio:

1) Ran. 1397 Aristophanem ἀλλ' ἕτερον αὐὸ ζήτει τι τῶν βαρυστάθμων ὅ,τι σοι καθέλξει, καρτερόν τι καὶ μέγα scripsisse suspicor pro *καρτερόν τε καὶ μέγα*. Nihil vero perversius esse potest quam quod Bergkiius Ran. 513 pro *καὶ γὰρ ἀληθρὸς γέ σοι ἤδη ἴδον ἔσθ' ὠραισιότητῃ κῶδωχρησιτόιδες ἔτετρα δὲ ἢ τοῖς* „fortasse scribendum coniecit *ἀληθρὸς τέ σοι*, quia hoc casu factum est ut in Veneto legatur.

2) ad Ran. p. 213.

ἐγὼ δ' ἐπριάμην τὴν χορίανν' ἐπεζδραμῶν

scribendum esse probaverunt. Quas emendationes si inter se comparaveris discriminis, quod inter *ἐπεζδραμῶν* et *ἐπερδραμῶν* verba composita intercedit, nulla ratione habita, non poteris in Reisigii emendatione mutationis lenitatem non mirari, offendes vero in proceleusmatico, quo homo doctissimus alterum pedem effici voluit. Ac iure offendes ¹⁾; neque enim Reisigius (Coniect. p. 53–86) data opera demonstrare potuit, in Comicorum graecorum trimetris proceleusmaticum in anapaesti locum succedere posse. Nam ex duodecim quae p. 86 praeter hoc tamquam certissima coegit exemplis unum Eupolidis ap. Mein. Com. II. p. 564 certissime emendavit Hanovius ²⁾: καὶ μουσικῆ προῶγμ' ἐστὶ βαθύ τι καὶ γέρον pro καὶ καμύλον, alterum Eubuli ap. Mein. III p. 252 iam Canterus rectissime scripserat: στεγῶντος ἴσως βοῦλεσθε· πότερ' ἐπινλίθον pro πότερον, Aristophanis vero Ach. 78 cum Morellio Bergkio Meinekio scribendum esse puto: τοὺς πλεῖστα δυναμένους φαγεῖν τε καὶ μεῖν pro καταφαγεῖν, quia quod Elmsleius voluit *δραταὸς* a sermonis simplicitate longius recedere videtur, ib. v. 437 cum Bentleio Dindorfio Bergkio Meinekio: *Ἐγυλίδι, λιιδίλερ' ἐχαρίσω τὰδί* pro *ἐχαρίσω μοι*, Ran. 76 cum Bentleio Hanovio Dindorfio Bergkio Meinekio Kockio *εἶν' οὐ Σοφοκλέα πρότερον ὄν'* *Ἐγυλίδον* pro *οὐχί*, Lys. 982 sive cum Dindorfio *σὺ δ' εἶ πότερον* sive cum Bergkio *τίς δ' εἶ σέ; πότερ'* sive cum Meinekio *σὺ δὲ τίς; πότερον* scribere males, non dubitabis Reisigii *σὺ δ' εἶ τί; πότερον ἄνθρωπος ἢ χορίσολος* abicere, cui homini doctissimo non verendum est ne iniuriam inferas, si Thesm. 1203 quem ultro intulit τὸ articulo in exilium misso cum editoribus scripseris *σὺ*

1) cf. de hac quaestione Enger. praef. Lysistr. p. XV sqq.

2) Exerc. crit. in com. gr. p. 160.

μὲν οὖν ἀλιότρεχε, παιδάριον, τοῦτι λαβόν. Restant igitur hi quinque loci:

Plat. ap. Mein. Com. II p. 682 οὗτος τίς εἶ; λέγε
ταχύν τί σιγᾶς; οὐκ ἔρεῖς,

Aristoph. Vesp. 967 ὃ δαμόνι' ἔλέει τοὺς ταλαι-
πωρομένους

id. ib. 1169 ὄδι προβάς τρεφερόν τι διασαλα-
ζώνισον

id. Plut. 1011 νηπιόριον ἂν καὶ γάτιον ἐπεζορίζετο

Nicostrat. ap. Meib. Com. III. p. 284 λευκός· τὸ
γὰρ πύχτος ἐπερέεμπτε τοῦ κανοῦ.

Si ex septem quos iam correctos adscripsimus Thesmophoriazuserum, ex his vero locis Vesparum alterum exceperis, hos ab illis eo differre intelleges, quod thesin eius pedis, qui proceleusmatico effici videtur, uno vocabulo comprehensam habent, cum in illis ab altera theseos syllaba novum ordiatur vocabulum. Atque hoc paullo plus molestiae habere videtur illo, quia proniores sumus ad arsin a novo vocabulo quam ab ultima proximi incipiendam. Hac de causa — quamquam nihil statuo — fortasse versus Platonis Nicostrati Aristophanis Vesparum prior et Pluti defendi possunt, in multo etiam graviolem vero reprehensionem alter Vesparum versus et quem quidem Reisigius voluit Ep. 676 incurrunt.

Neutrum quamvis in hoc omni genere nobiscum consentiens emendandum esse Hanovius sibi persuasit, falsa quadam opinione captus, cuius primus auctor Seidlerus fuit. Is enim in excursu „de dactylo et tribracho in quinta senarii iambici pede“, quem dissertationi „de versibus dochmiacis tragicorum graecorum“ adiecit, „scenicos poetas tribachum dactylumque in quinta senarii sede ita praesertim tolerabilem offensionisque suae expertem iudicasse, si cum ipsa quinti pedis arsi soluta novum vocabulum inciperet“ docuit. Cui legi qui repugnant loci cum plerique ita comparati sint, „ut in quinti pedis arsi

vel vocales habeant *ia* sive *io* vel consonam ρ , homo doctissimus suspicatur, „harum litterarum pronuntiationem habuisse aliquid, unde communis regulae violatio commode veniam inveniret“, quod quale fuerit non exponit. At iusto levius rationes subduxit. Primum enim comicorum locos non debebat in censum vocare; deinde si apud tragicos septuaginta exempla extant solutae quintae trimetri arseos, atque ex his sexaginta sunt, ubi ab hac arsi novum vocabulum exorditur, indene consequitur, hoc ex lege quam tragici sibi scripserint ita factum, decem qui restant versus exceptiones esse? Et qualis haec lex fuerit! Si licebat ante ultimum pedem vocabulum conlocare, quod vel iambi vel spondei vel cretici mensuram exaequaret, cur non item, quod tribachi vel dactyli vel paeonis primi? Quid, ut exemplo utar, a ratione reprehendi potest in Aeschyli Eum. 783 ἀλλ' ἐκ τοῦ γὰρ λαμπρὰ μαρτύρια παρῶν? Cum igitur haec lex nec per se probabilis sit neque inter numerum eorum locorum, ubi observata est, atque eorum, qui ei repugnant, iusta intercedat ratio, tota illa Seidleri de *ia*, *io*, *eo*, *oρ* litterarum pronuntiatione sententia omni fundamento caret. Nihilominus in hac periculosa via securus progressus est Eduardus Wunder¹⁾. Cum enim Seidleri legem a quinta etiam in ceteras trimetri sedes transtulisset, eique nonnullos locos repugnare videret, non solum ad eandem *ιον*, *ιος*, *ια* litterarum miram pronuntiationem confugit et *πατέρα* bisyllabum, *ἀμφότερα* trisyllabum esse voluit, verum etiam „pronominis *τις* formas *τινα* et *τιν* sic fuisse pronuntiatas, ut unius fere syllabae instar essent nobis persuadere conatus est. Vellem homines doctissimos aperuisse, quo alio modo *μαρτύρια* vel *ἀμφότερα* a poetis in versum recipi potuissent nisi ita ut ab una arsi ad alteram pertinerent. Atque haec erat qua falsa opinione captum fuisse dixi

1) Advers. in Soph. Philoct. p. 23 sq.

Hanovium, qui non dubitavit, quin *χορίαν'* pro bisyllabo et *διασαλαζώνισον* pro quinesyllabo haberi possent, itaque Eq. 676 *ἐγὼ δὲ τὰ χορίαν' ἐπριάμην ἐπερδοραμῶν* et Vesp. 1169 *ὠδὶ προβάς τριφερόν τι διασαλαζώνισον* optimi generis versus essent.

Sed iure editores hos homines doctos ipsis imponere non passi sunt. Ac Vesparum loco iam Dindorfius vidit *διασαλαζώνισον* scribi posse, Equitum vero versu dubitabimus, utrum vulgatam teneamus an Raveanatis vestigia secuti cum Fritzschio scribamus *ἐγὼ δ' ἐπριάμην τὰ χορίαν' ἐπερδοραμῶν*. Quaeritur igitur, quid primum Reisingium commoverit, ut vulgatam relinqueret. Verba hominis doctissimi p. 59 haec sunt: „quod in vulgatis exemplaribus reperitur, *ἐπερδοραμῶν*, pedibus in hunc modum divisit:

ἐγὼ δὲ τὰ χορίαν' ἐπριάμην ἐπερδοραμῶν

eo ita numeri debilitantur, ut etiam fracti quiddam et incompositi habere videantur: et talem omnino versum Aristophanem unquam vel etiam alium quemcunque comicum, qui ad Aristophanis nitorem accederet, nego fecisse.“ Idem p. 57 Ach. 78 lectione codicis B *τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν καὶ πιεῖν* numeros effici dixerat „indignos Aristophanis palaestra.“ Ac re vera neminem tam surdis esse puto auribus, quin his numeris offendatur. Ego quidem non potui satis mirari, Bergkium Fritzschii emendationem, qua pravissimum versum subito in elegantissimum commutatum videbam, non recepisse. At etiam magis miratus sum, An. 1543 omnes editores solius Veneti lectionem *πάντ' ἔχεις* tanti fecisse, ut hunc inelegantissimum versum:

ἦν γ' ἦν σὺ παρ' ἐλείνον παραλάβης, πάντ' ἔχεις

recipere mallent quam σὺ pronomine expulso, ceterorum vero codicum *ἅπαντ'* servato versum Aristophani reddere elegantissimum:

ἦν γ' ἦν παρ' ἐλείνον παραλάβης, ἅπαντ' ἔχεις.

vivio praesint, Philocleoni patri exponat, cumque ut coram eis bene cantet his verbis admoneat:

τοῦτοις ξυρὼν τὰ σόλι' ὅπως δέξει καλῶς,

is vero hanc admonitionem aegre ferat et omnes Diacrios in cantando se superaturum esse gloriatur. Illi enim irae indicandae optime ἄλιθες vocabulum inseruit vid. Kock. ad Nub. 841 et ad Av. 174. Tε vero particula quam servandam esse iudicavimus prorsus ex more addita est cf. Plut. 901 αὐτὸν φιλόπολις καὶ χρυστός; -- ὡς οὐδείς γ' ἀνίρ. Non dubito igitur, quin ab omni parte tutum sit quod posuimus huius versus membrum: ἄλιθες, ὡς οὐδείς γε *Αιραίων* v —, cui si probabiliter adiecerimus iambicum aliquod vocabulum, omne, opinor, punctum tulerimus.

Ad versum qui sequitur ἐγὼ εἴσομαι καὶ δὴ γὰρ εἴμ' ἐγὼ Κλέων Richterius haec adnotavit: „Libet synizesis exempla non ita rara apud Arist. sint, scripserim tamen τὰχ' εἴσομαι pro ἐγὼ εἴσ.“ Ni fallor, homo doctissimus sensum quendam veri rectissime hoc loco secutus est, sed acrius instandum erat. Negandum erat ullo alio loco apud Aristophanem — ω vocalem cum εἰ — diphthongo ita concurrere, ut illa vel cum hac coalesceret vel corriperetur. Ne apud tragicos quidem talis quam dicit synizesis invenitur nisi Soph. Phil. 555 ἐγὼ εἴμ' *Αιραίδας* δυσμενής· οὔτος δέ μοι, qui locus emendandus est. Quid enim? num tu putas Sophoclem duobus deinceps versibus *Αιραίδας* ipso nomine appellaturum fuisse, cum priore versu pronomine uti liceret? Ego quidem non dubito quin v. 555 *Αιραίδας* glossa sit et Sophocles scripserit:

ἐγὼ σφιν εἴμι δυσμενής· οὔτος δέ μοι

φίλος μέγιστος, οὔτεξ' *Αιραίδας* στυγεῖ.

Itaque Richterius non debebat dubitare, quin *Vesparum* ille versus corruptus esset. Sed bene excogitatum est, quod reponendum duxit τὰχ' εἴσομαι. Hoc enim quam maxime requiritur, ut *Bdelycleo* patri glorioso re-

spondeat, eum statim in iudicium vocatum iri. Nec quicquam huic coniecturae obicere potes nisi quod iusto violentior sit. Quid vero, si quod Richtero delendum visum est ἐγὼ pronomen ex hoc quidem versu expellendum esse concessero, eodem vero eum, qui proxime antecedit, explendum et sic scribendum esse dixerō:

τούτοις ξενὸν τὰ σόλι' ὅπως δέξει καλῶς.

ΦΙΛ. ἄληθες; ὡς οὐδέεις γε Διαζύων ἐγὼ.

Β.Ι. τάχ' εἴσομαι· καὶ δὴ γὰρ εἴμ' ἐγὼ Κλέων.

Emendatum esse confido hunc locum, quem quibus coniecturis homines docti vexaverunt, eas enarrare me supersedere posse putavi, simulque a metrica illa difficultate liberatum.

Brevius disputare licet de Ran. 57; omnis enim huius versus deformitas non Aristophani sed Meinekio vitio danda est, qui ante *Κλεισθένει* qui traditur τῷ articulum sine iusta causa eiecit. Imo articulus paene necessarius est, quia Clisthenes, cuius Hercules hic mentionem inicit, idem est atque is, cum quo Dionysum, cum ἐπεβίαειον *Κλεισθένει* dixisset, idem Hercules v. 49 suspicatus erat rem habuisse, hoc ipsum vero, se ad id respicere, quod antea Dionysus prodiderat, non poterat Hercules graece simplicius quam articulo *Κλεισθένει* nomini praeposito significare. Quod autem nunc ἀπαπαῖ pro ἀπαπαῖ scribendum est atque hac interiectione Vesp. 309 maesti senes utuntur, cum hoc loco Dionysus non, quod Koekius voluit, neget sed aiat, haec res ne tibi scrupulum inicit, harum interiectionum significationis admodum fluctuantis exemplum obiter adferam.

Scholiasta Venetus ad Pac. 180 haec adnotat: διπλῆ καὶ εἰσοθεῖς εἰς ἄμφορας ραζ', ὅν τὸ τελευταῖον „καὶ νησιώτας· δευτ' ἔν' ὃ πάντες λέω.“ ἐν' ἐπίτοις δὲ ἀντιγράφοις μετὰ στίχους νά ἐστὶ ζωλάριον τόδε „τί γίσι;“ καὶ μετ' ἄλλους λί' τόδε „ὠή ἰή.“ Parum recte Duebnerus eodem quo Dindorfius constrictus errore verbis μετ' ἄλλους λί'

uncis inclusum addidit v. 268. Hoc scholium enim ad v. 173, unde trimetri iambici exordiuntur, pertinere ut inde concludi poterat, quod scholiasta Venetus ad v. 154 anapaesticum tantum systema, Aldinae vero scholiasta etiam septem qui secuntur iambicos trimetros descripserat, ita luculentissime inde apparet, quod si numero 172 addis numerum ρζ' numerum 298 efficis i. e. eius versus numerum, qui ultimus est ex his iambicis, καὶ νησιώτας· δεῦρ' ἴτ' ὦ³ πάντες λεώ. Ex his quae exposui scholiastam Venetum si interpretatus eris, intelleges eum testari, antiquo aliquo tempore in codicibus quibusdam post v. 223 existisse *κολάριον τόδε „τί φησι“*, post v. 261 *τόδε „ὲν ἰή.“* Iam quod priore loco sese invenisse tradit, dummodo φησι in φης mutemus, optime quadrat in Aristophanis verba. Similiter enim extra versum *τί φης;* interrogationi praemisum est Nub. 235 *τί φης; ἡ φρονιὺς ἔλκει τὴν ἰνιάδ' εἰς τὰ ζάρδαμα;* et Eq. 1346 *τί φης; ταῦτ' ἢ ἔδρων, ἐγὼ δὲ τοῦτ' οὐκ ἴσθόμην;* Cum ποῖος vero coniunctum legitur *τί λέγεις σὺ;* vel *τί σὺ λέγεις;* Vesp. 1378 *τί λέγεις σὺ; ποῖος ὄξος;* et Av. 1233 *τί σὺ λέγεις; ποῖοις θεοῖς; IP. ποῖοισιν; ἡμῖν τοῖς ἐν οὐρανῷ θεοῖς.* Cum igitur *τί φης; εἰς ποῖον;* minime ab Aristophanis dicendi usu abhorreat, idem vero tam exquisite dictum sit, ut vix videri possit ab aliena manu additum esse, non dubito quin ex ignotis illis codicibus *τί φης;* recipiendum sit. Eo minus dubitari potest, quin etiam quod de *ὲν ἰή* scholiasta tradidit ad bonum fontem redeat. Ac postquam Polemus Cydoeum iussit pistillum ab Atheniensibus petere, terrore commotus Trygaeus rectissime exclamare videtur *ὲν ἰή.* Quae vero hoc loco metuentis simul et dolentis, eadem interiectio v. 195 cavillantis, v. 455 adeo exultantis est.

Ut igitur ad propositum redeamus, Ran. 57 sine ulla dubitatione mecum scribes:

ἀλλ' ἀνδρός; — ἀπαπαῖ. — ξυνεγένον τῷ Κλεισθένει.

His duobus erat quo tempore aliud exemplum adici

posse opinabar, Ran. 83, qui versus apud Meinekium sic scriptus est:

Ἀγάθων δὲ ποῦ σφ' — ὅπου 'στ' ἀπολιπὼν μ' οἴχεται,

in codicibus vero sic:

Ἀγάθων δὲ ποῦ 'στιν; — ἀπολιπὼν μ' οἴχεται.

Nam spes erat fore ut ante *οἴχεται* una syllaba addita optima versus species restitueretur. Sed quod ex Suida s. v. *Ἀγάθων* Dindorfius Kockius Bergkiius receperunt *ἀπολιπὼν μ' ἀποίχεται*, parum Aristophaneum esse nemo negabit, qui quidem sciatur, Vesp. 1261, quo solo loco legebatur, recte Bergkium scripsisse *ὥστ' ἀφείξ σ' ἀπέχεται*. Contra *ἀπολιπὼν μ' οἴχεται* rectissime dictum est; nec facile monosyllabum, quod quamvis superfluum sine detrimento interponi possit, invenies. Hac de causa nunc mihi persuasum est, hanc versus partem intactam relinquendam esse. Priori vero parti *Ἀγάθων δὲ ποῦ 'στιν*: augendae et Meinekii et Cobetii¹⁾ ita consuluerunt, ut dubius haereas, utrum quod Meinekiius voluit, praeferas an quod Cobeto placuit:

Ἀγάθων δὲ ποῦ ποῦ 'στ' — ἀπολιπὼν μ' οἴχεται.

Quamquam utraque emendatio corrueret, si vere Reisius²⁾ dixisset, in fine enuntiatorum interrogativorum Aristophanem noluisse *ἔστιν* copulae ultimam elidi. Fatendum enim est, cum plus quinquaginta versibus haec lex observata sit quinque tantum ei repugnare, hos dico:

Ach. 178 *τί δ' ἔστ' — ἐγὼ μὲν δεῦρό σοι σπονδὰς γέρον*

Nub. 214 *ἀλλ' ἢ Ἀκκεδάμων ποῦ σφ' — ὅπου 'στιν; ἀττή.*

Pac. 187 *κατὶρ δὲ σοι τίς ἔστ' — ἐμοί; μαρότατος.*

An. 90 *μὰ θεὸν ἔγωγε ποῦ γάρ ἔστ' — ἀλέπτατο.*

1) *Mnem.* II. p. 213.

2) *Diar. Jen.* a. 1817. nr. 223.

Ran. 1220 *Ἐὐριπίδῃ*, — *τί ἔσθ'*; — *ἰγέσθαι μοι δοκεῖ* ¹⁾).

Sic enim Meinekius hos locos scripsit. At clamas, cum codicibus in hac quaestione diiudicanda nihil tribuendum sit, eodem iure ubique *ἔστιν* vel *ἴστιν* quo *ἔστ'* et *ἴσθ'* scribi posse. Sed videas, quaeso, ne si hoc volueris etiam maioribus angustiis premaris. Effecturus enim es, ut singulae theses in duas partes ita dissecentur, ut una ad unius, altera ad alterius personae verba pertineat; quod non video quibus aliis exemplis tueri possis quam his:

Ach. 800 *αὐτὸς δ' ἐρώτι*. — *χοῖρε χοῖρε*. — *ζοῖ ζοῖ*.

Pac. 195 *ἴθι νυν κάλεσόν μοι τὸν ἦ*. — *ἰῆ ἰῆ ἰῆ*.

Ach. 912 *φάινω πολέμια ταῦτα*. — *τί δαὶ κακῶν καθῶν* —

Nub. 1192 *ἴνα δὲ τί τῆν ἔνιπ προξέθρηνεν*. — *ἴν' ὃ μέλε* —

Ex his vero exemplis tertium et quartum emendata sunt in editione Meinekiana, ubi rectissime priore loco *τί δέ*, altero *προξέθρηχ'* legitur (cf. Vesp. 793 *ὁ δέ τί πρὸς ταῦτ' εἶφ'*; — *ὄ, τι*, ubi non vereor, ne cum Reisi-gio scribas *εἶπε, τί*); reliqua duo autem nihil valent quia interiectionum singularis ratio est. Multo vero etiam minus in auxilium vocare poteris, quod Nub. 664 in Hermanniana Kockiana Meinekiana legitur:

πῶς δὲ; φέρε'. — *ὅπως; ἀλεπτρῶν κάλεπτρῶν*.

Nam non solum haec scriptura soli Hermanni ingenio debetur, verum etiam non magis Aristophanea esse videtur quam codicum *πῶς δὲ; φέρε*. — *πῶς; ἀλεπτρῶν κάλεπτρῶν*. Ego certe nusquam in his undecim fabulis *φέρε* vocabulum interrogationi postpositum inveni; qua de causa ego Aristophanem scripsisse suspicor:

1) Consulto omisi Pac. 41 *τοῦ γὰρ ἔστ'*; — *ὄνκ ἔσθ' ὅπως*, quia hunc versum sanum esse nondum mihi persuasum est, atque Ran. 1077 et Thesm. 498, non quod Reisi-gius eos emendaverit, sed quia hi fortasse rhetoricam interrogationis speciem excusare possunt.

πῶς δὲ; γέρε πῶς; — ἀλεξτροὺν κἀλεξτρούων.

Cum igitur qui quinque illis locis ἔστιν vel ὅστιν scripserunt, omni exemplorum ope destituti sint ¹⁾, nos vero, qui ἔστ' et ὅστ' scribendum ducimus, eos locos in partes vocare possumus, ubi aliorum vocabulorum ultimae syllabae in fine interrogativorum enuntiatorum elisae sunt, ut Plut. 132 τίς οὖν ὁ παρέχων ἔστιν ἀτῶ τοῦ θ'; — ὁδὲ, concedendum est, Reisigium non detexisse, quam legem Aristophanes sibi ipse scripserit, sed invito imposuisse. Ne vero mireris, non plures esse locos, ubi ἔστιν copulae ultima elisa sit, id ipsum reputa etiam in aliis vocabulis per omnes Aristophanis fabulas ad summum vicies factum esse.

1) Noli desiderare Vesp. 1369 τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; — ποίαν ἀλητροίδα; quem versum corruptum esse non tam huius elegantiae legis violatio arguit quam ποίαν pronominis interrogativi prioris syllabae correptio. quae ex quo Aesch. Suppl. 911 pro ἐκ ποίου φρονήματος legitur ἐκ τίνος φρ. omni exemplorum similitudine destituta est. Quomodo emendandus sit hic versus, dubitari potest: sed quin et quod Florens Christianus (πῶς; ἀλητροίδα;) et quod Meinekius scribendum proposuit (τὴν ἀλητροίδα;), ab Aristophanis consuetudine abhorreat, non poterit dubitari. Mihi videtur inde proficiscendum esse, quod in hoc versu nihil est, quod reprehendi possit, abici vero salva sententia unum potest ἀλητροίδα verbum, quod idem facile ex proximis repetitum vel ad interpretandum adscriptum esse posse quivis concedet. Iam enim sine temeritatis vitio hoc vocabulo expulso hanc versus partem ut prorsus firmam ac tutam statuere:

τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; — Ποίαν — υ —

et reliquam partem quolibet cretico vel dactylico vocabulo explere possumus. Atque ego quidem suspicor adlocutionem interiisse quales hae sunt: ὄλεθρε. ὄζυρέ. ὦ φθόρε, ὦ μέλε, ὦ τάλαν, ita ut e. gr. totus versus scribendus sit:

τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; — ποίαν, ὦ λεθρε;

cf. τί δ'; οὐχὶ πιθαρχειν με τοῖς νόμοισι δεῖ; — ποίοισιν, ὦ δύστηνε; — τοῖς δεδομένοις.

Nullus igitur dubito, quin Aristophanes vel quod Cobetus vel quod Meinekius coniecit, re vera scripserit. Itaque iamprehendimus unum sat certum eius versuum generis exemplum, quod Reisigii et nostras aures tanto pere offendit. Sed etiam certiora haec accedunt:

Ach. 538 οὐκ ἠθέλομεν δ' ἡμεῖς δεομένων πολλὰ
λάζις

ib. 1022 τί δ' ἔπαθες; -- ἐπειρήβην ἀπολέσας
τὸ βόε

Eq. 113 φέρε νῦν ἐγὼ ἑμαυτῷ προσαγάγω τὸν χόα

ib. 1374 ποῦ δῆτα Κλεισθένης ἀγοράσει καὶ
Στράτων

Pac. 439 μὰ Ἄ' ἄλλ' ἐν εἰρήνῃ διαγαγεῖν τὸν βίον

Av. 1290 ὄρνιθομάονν δ' οὔτω περιφανῶς
ὥστε καὶ

ib. 1401 χαριεντά γ' ὃ πρεσβῦτ' ἐσοφίσω καὶ
σοφά

ib. 1406 Λεωτροσίδη χορὸν πετομένων ὀρνέων

Eccel. 543 οὔζονν λαβεῖν γ' αὐτὰς ἐδυνάμην οὐ-
δαμοῦ

Plut. 664 ἦσαν δέ τινες καὶ ἄλλοι δεόμενοι τοῦ θεοῦ¹⁾

ib. 720 καὶ σχῖνον εἶτ' ὄξει δέμενος σφυρτίῳ.

Haec duodecim exempla docent, ab Aristophanis certe metrica arte non iam posse improbari, quos emendandos esse supra nobis persuasum erat, Equitum illum, unde exorsi sumus et Avium versum. Atque hoc quidem loco cum sola aurium offensione commoti sic expellendum esse censuerimus, has vero pro Aristophane nimis subtiles fuisse intellectum sit²⁾, restituendum erit quod vulgo legebatur:

1) Hunc versum Carioni continuandum esse existimo.

2) Omnino experientia iterum atque iterum me docuit, Aristophanem in versibus pangendis non eam diligentiam posuisse quam suspiceris, nobisque cavendum esse, ne quod auribus nostris displi-

ἢ γ' ἢ γὰρ σὲ παρ' ἐκείνου παραιλάσῃς, πᾶν' ἔχεις
 idque eo magis faciendum erit, quod πᾶν' ἔχειν fere
 formula fuisse neque unquam pro πᾶν' ἔχεις dictum esse
 videtur ἄλιαν' ἔχεις cf. Kock. ad. Av. 1352. 1460. In
 Equitibus vero si etiam nunc, ad quam sero redimus,
 Fritzschi coniecturam tueri volueris, demonstrandum erit,
 ἐπιδοραμῶν ferri non posse vel certe ἐπεδοραμῶν vel quod
 Reisigius maluit ἐπεροραμῶν longe praestare. Nam ei rei
 soli, quod Ravennas quamvis optimus codex ἐπεδοραμῶν
 exhibet, non ita multum tribuendum esse inde intellegitur,
 quod v. 742 Parisini codices A et C et ipsi aperte corrupti
 pro ἐπιδοραμῶν praebent ἐπεδοραμῶν. Sed neque in Reisigii
 neque in Fritzschi lectione nihil est, in quo offendamus.
 In ἐπεροραμῶν enim aegre desideratur obiectum quale
 ἄλιαν, ἐπεροραμῶν vero evitandi notionem continet quae
 huc minime quadrat. Contra optime dictum est τὰ zo-
 ρίαν' ἐπιόμην ἐπιδοραμῶν. Ὑποτρέχειν enim in vulgus
 notum est de eo dici, qui alius benevolentiam officiis
 captet. Atqui insiciarius in eo erat, ut praeclaro dono
 senatores sibi conciliaret. Quid igitur obstat, quominus
 narret ἐγὼ δὲ τὰ zoρίαν' ἐπιόμην ἐπιδοραμῶν ἄλιαν

ceat et apud ipsum poetam bis terve tantum recurrat, ab eo alienum
 atque hos locos emendandos esse censeamus. Quod cum latius pa-
 teat uno exemplo probare libet.

G. Hermannus ad Nub. 816 (817 Mein.) οὐκ εὖ φρονεῖς μὲν
 τὸν Ἄντ' τὸν Ὀλέμπιον observavit Ἄντ' non inveniri sic positum, ut
 ultima in ictu sit nisi Lys. 24 καὶ τῆ Ἄντ' μὲν, quem tamen versum
 de vitio suspectum habet. Neque iniuria hunc versum ut spurium
 seclusisse videtur Meinekius. Sed Hermannus recte fecit, quod in
 Nubibus nihil mutavit, cum Meinekius et qui eum secutus est Koc-
 kius scripserint: μὲν τὸν Ἄντ' οὐκ τὸν Ὀλέμπιον, quam scripturam quo-
 modo eis quae ad v. 1066 adtulit, exemplis defendat Kockius ipse
 viderit. Οὐ μὲν τὸν Ἄντ' οὐκ εὖ φρονεῖς graece dici potest, οὐ μὲν
 τὸν Ἄντ' οὐκ τὸν Ὀλέμπιον quamvis probatum Meinekius tamen soloe-
 cum est.

πλ.?¹⁾ Res vero simplicissima haec est. Insciarius postquam cum senatoribus (qui enim cupidissimorum gressus superare potuerit?) in forum venit, sed dum hi in pisciculos irruunt condimenta omnia coemit; atque haec deinde senatoribus liberalissime donat.

Aliis locis Venetus hominibus doctissimis fraudi fuit. Vesp. 247 cum omnes praeter Venetum codices *λαθών τις* exhibeant, is vero *λίθος τις*, Hermannus Bergkii Richterius Meinekius scripserunt:

μή ποῦ λίθος τις ἐμποδὼν ἡμῶς κακὸν τι δράσῃ.

Ac fateor me ipsum primum hac sola de causa in hac scriptura offendisse, quod me mirum habebat, veram lectionem *λίθος* in ceteris codicibus in *λαθών* depravatam esse. Mox vero ipsa scriptura displicere coepit, quia *ἐμποδών* participium flagitare videbatur, quo cum subiecto coniungeretur. Iam cum *μή ποῦ* et *ἐμποδὼν ἡμῶς κακὸν τι δράσῃ* verba prorsus firma et ab omni parte tuta essent, nihil relicuum erat nisi ut *λίθος τις* mutaretur. Tunc demum intellexi, ceterorum codicum scripturam *λαθών τις* recipiendam, Veneti *λίθος τις* glossam esse. Quid enim? num si senex dicebat *μή ποῦ λαθών τις ἐμποδὼν ἡμῶς κακὸν τι δράσῃ*, haec verba aliter intellegi poterant quam de lapide in ipsa via latenti? scilicet latro non *λανθάνει ἐμποδών* sed in insidiis latet. Senem vero ludere etiam in vulgata lectione intellegitur; nam rerum natura conversa lapidem dicit se offensurum esse, cum, si quis, ipse in lapide offensurus sit. Quidni igitur ambiguitatem expleat et tamquam de homine de lapide dicat *λαθών τις*? Itaque Veneti *λίθος* verum quidem interpre-

1. Noli offendere in *ἐχρηζόμενον* quod sequitur. v. 679 enim Ioannes Iacobus Oeri Helvetius, ex amicis meis ut ipse vult *πρωτοπώτατος*, nihilominus vero de Aristophane optime meritorus, spurium esse hoc anno dissertatione quam de responsionis apud Aristophanem ratione et generibus conscripturus est, docebit.

tamentum sed tamen interpretamentum esse et ioci bonam partem destruere iudicandum est.

Ib. v. 259 G. Hermannus cum legisset Venetum pro βόρβορος exhibere βάρβαρος Bergkio et Meinekio facile probavit scribendum esse:

ἀλλ' οἵτοσί μοι μάρμαρος φαίνεται πατοῦντι,

Richtero non item, quem tamen non satis sibi parem habuit adversarium. Videamus quid de hac re iudicandum sit. Ac primum quidem Hermannus ¹⁾ haec dicit: „Legebatur βόρβορος. At quomodo hic senex altero ut lutum evitaret monito ἀλλὰ dicere potest? quomodo, quod gravius est, si et ipse se in luto incedere sentit, non pluisse potius quam intra quartum diem futuram esse pluviam dicere? Immo durum sibi atque arefactum solum videri dicat necesse est.“ Quod homo doctissimus primum de ἀλλὰ dicit, cum ea ratione cohaeret, qua hos versus omnes inter chori senes distribuit, quam rationem omnes editores iure improbaverunt. Ac facile intellegitur, quid haec particula in codicum scriptura velit; ut enim saepe nihil significat nisi transitum fieri ex alia re in aliam, ita hoc loco chorum: sese a puero ad se ipsum convertere et quasi novam sententiarum seriem incipere indicat. Similiter Plut. 61 Chremylus postquam servum reprehendit, ad Plutum conversus pergit: ἀλλ' εἴ τι χείρεις ἀνδρὸς εὐόρον τρόποις ἐμοὶ φράσσον κτλ. Quod vero Hermannus altero loco dixit, mirum esse senem inde, quod se in luto incedere sentiret, concludere intra quartum diem futuram esse pluviam nec potius pluisse, hoc sine dubio vere dictum est neque a Richtero impugnari debebat, qui haec satis mira adnotavit: „Senes ubi caenum vident a se calcatum, meminisse quoque dierum consentaneum est, quibus proxime pluebat. Quorum dierum numerum cum ut par est hodieque et naturae conveniens humanae,

1) De choro Vesp. p. 7.

memoria non tenerent, dicunt ἡμερῶν τεττάρων τὸ πλεῖστον i. e. iam quartum hunc diem. „Maxime necesse est Deum fecisse pluviam iam quartum hunc diem, scilicet: tantum ego video luti et calco“ cf. 490 πεντήζοντ' ἐτῶν, Lys. 280 ἔξ ἐτῶν ἄλουτος.“ Si senes hoc dicerent, absurdissime quod scire debent conligerent ex luti altitudine — pluisse per paucos dies proximos. Nec magis mihi probantur, quae deinde homo doctissimus dicit: „Iam sequitur altera senum observatio: Neque cessabit pluere, quum fungos in lucernis increvisse videam. Itaque ex hac mea explicatione senes duas res exponunt, τὸν βόρβορον lutum et τοὺς μύκητας fungos; utramque coniectando et senilem in modum disserendo pluribus.“ Ego quidem mihi persuadere non possum, observationem, quae omnino non facta est, tamquam facta sit argumentis posse confirmari. Sed qui a Richtero non refutatus est Hermannus tamen erravit. Ut enim primum telis eum adgrediar eis similibus quibus ipse vulgatam impugnavit, quomodo tandem senes inde, quod solum durum atque arefactum vident, tam facile concludere possunt, intra quattuor dies fore ut pluat? Deinde vero homo doctissimus id quidem recte intellexit, enuntiatum quod est *ζοῦν ἔσθ' ὅπως οὐχ ἡμερῶν τεττάρων τὸ πλεῖστον ἕδωρ ἀναγκάως ἔχει τὸν θεὸν ποιῆσαι* ad futurum tempus referendum esse, quae autem ratio intercederet inter hoc enuntiatum et id quod antecedit eum propterea fugit, quod non satis attendebat ad *ζοῦν* (v. 260) et *γοῦν* (v. 262) voculas. Ut enim haec particula significat, v. 262 causam continere, cur senes putent fore ut pluat, ita v. 260 *καὶ* docet, id quod his duobus versibus contineatur, aliquid novi et ab eo quod antecedit diversi adferre. Totius igitur loci ratio haec est. Puer sese iterum tam graviter punitum eorum lucernis extinctis in tenebris et luto relicturum esse minatur; cui senex, qua sui fiducia iudices etiam potentissimos homines condemnare consueti esse solent: „Mihi“ inquit „te etiam poten-

tiores poenas dant.“ Eodem temporis momento accidit, ut ille omnipotens in lutum ingrediatur et exclamet: „At hic mihi vadenti lutus esse videtur.“ Sed animo correpto pergit de tempestate fusius agens: „Nec fieri potest, quin etiam his proximis diebus pluat; fungi certe incrementa sumunt etc.“

Iam ipsi optimorum codicum ope emendandi periculum subibimus. Primum Eq. 388 in iudicium vocemus; ubi in omnibus aliis codicibus legitur *μηδὲν ὀλίγον ποίει*, unus Ravennas exhibet *μηδὲν ἔλαττον ποίει*. Illam scripturam omnes receperunt; nam Dindorfius, qui *μηδὲν ἔλαττον ποίει* scribendum esse coniecerat, in Oxoniensi editione ceterorum exemplum secutus est. At parum recte hi omnes egisse videntur. Berglerus quidem adtulerat Thucydidis locos qui videbantur similes hos: 8,15 *καὶ ὀλίγον ἐπράσσετο οὐδὲν*, 2,8 *ὀλίγον τε ἐπειρόουν οὐδὲν ἀμφοτέρω*, cf. 7,59, ib. 87 *ὀλίγον οὐδὲν κακοπαθήσαντες*; sed differunt hi loci ab Aristophanis, quod his locis litotes agnoscenda est, qua orationis vis quam maxime augetur, hoc loco, de quo agitur, agnosci non potest. Sed multo etiam maiorem dubitationem ipsa illa optima, ut vidimus, in hac fabula codicis Ravennatis varia lectio movet, quae interpreti quomodo deberi Dindorfio videri potuerit, ego non adsequor. Nam quamquam quae nunc leguntur *μηδὲν ἔλαττον ποίει* per se ferri nequeunt, tamen ea omnino falsa esse tum demum mihi persuaseris, si demonstraveris inter *μηδὲν* et *ἔλαττον* nihil intercidere potuisse. quo restituto et metri et sententiae integritati satisfaceret. At non solum hoc non poteris demonstrare, verum etiam in hac antistropha nonnulla verba intercidisse iamdudum intellectum est. Erraverunt vero qui post *φαῖλον ἔδ'* duos creticos intercidisse putaverunt; his enim verbis ne potest quidem quicquam addi. Quid igitur probabilius esse potest quam illam lacunam inter *μηδὲν* et *ἔλαττον* quae-

rendam esse? Qualia vero verba interciderint velut ex hoc exemplo discere potes:

μηδὲν ὦν ἀρτίως νῦν ἔλαττον ποιεῖ.

Scilicet chorus videtur insiciarium admonuisse, ne a proposito desisteret neve inimicum animum remitteret.

Ran. 263 οὐδὲ μὴν ἡμᾶς σὺ πάντως simulac legi, in ἡμᾶς σὺ verborum conlocatione offendi, quorum alterum quamvis maiore vi praeditum priori non antecedere non poteram satis mirari. Sed mox etiam γε desideravi, quo σὺ pronomen ἡμᾶς pronomini oppositum efferretur. Quaesivi igitur, num quid auxilii loco haud dubie corrupto ex codicibus peti posset. Atque inveni in Ravennate γε legi supra scripto σὺ pronomine. Itaque non dubitavi primum σὺ γε restituere, deinde ut etiam conlocatio horum verborum corrigeretur, inverso ordine σὺ γ' ἡμᾶς scribere. Quo facto nihil relicuum erat, nisi ut πάντως vocabulo transposito scriberetur:

οὐδὲ μὴν πάντως σὺ γ' ἡμᾶς,

quae verba quin ipsius Aristophanis fuerint non dubito. Nec vereor, ne Bergkii huic scripturae eam, quam ipse non tam recipiendam proposuit quam ut aliquando in codice aliquo inveniretur, optavit: ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς σε πάντως praepositurus sit.

Plut. 258 vulgo legebatur:

ὡς εἰκόσ ἐστιν ἀσθενεῖς γέροντας ἄνδρας ἦδη.

Meinekii haud dubie nulla alia de causa quam quod ἦδη participium requirit, quo cum substantivo coniungatur, scripsit:

ὡς εἰκόσ ἐστιν ἀσθενεῖς γέροντας ὄντας ἦδη.

Haec emendatio eo sese commendat, quod quae in γέροντας ὄντας verbis auditur παρήγησις Aristophani in deliciis fuisse videtur, vid. Ach. 222 γέροντας ὄντας, Eq. 533 ἀλλὰ γέρον ὦν περιέσσει, Vesp. 278 τὸ σφραγὸν γέροντος ὄντος, ib. 1384 ἦδη γέρον ὦν, Av. 1256 οὕτω γέρον ὦν, Eccl. 323 ὅτι γέρον ὦν ἡγάμην γυναιχ', qua occa-

sione data non possum quin notem Bergkii errorem, qui Vesp. 1192 quia Venetus exhibet ἴδι, γέρον ὦν πολλὸς ὄν pro ἴδι, γέρον ὦν καὶ πολλὸς „fortasse“ scribendum esse suspicatus est ἴδι, γέρον καὶ πολλὸς ὄν, quod Aristophanem scripsisse nego. Sed talia ut tenebimus, ubi in codicibus tradita sunt, ita cavendum est, ne ipsi ultro inferamus. Nam hoc quam periculosum sit ex Cobeti et Meinekii in eodem genere communi errore intellegitur, quo Eq. 270 pro:

ὥσπερὶ γέροντας ἱμᾶς καὶ κοβαλιζέεται
scripserunt:

ὥσπερὶ γέροντας ὄντας καὶ κοβαλιζέεται,
a codicibus eo adiuti, quod in Ravennate ἱμᾶς omissum est. Cuius emendationis qui auctor fuit Cobetus Mnem. IV. p. 133 postquam Ach. 221, ubi Ravennas exhibet μηδέπερ γέροντας ἐξηγητῶν Ἀχαρτιάς cum hoc loco contulit, sic pergit: „Idem utrobique vitium est, eodem modo natum et tollendum quoque: nempe ut hic apud omnes recte scribitur μηδέπερ γέροντας ὄντας ¹⁾, sic illic scribendum ὥσπερὶ γέροντας ὄντας. Qui codicem Venetum scripsit, de suo ἱμᾶς interpolavit, ut passim Aristophanem levibus coniecturis suo arbitrio refinxit.“ Ex eis quae supra exposuimus elucet hanc notam in deteriorum potius codicum, qui et ipsi ἱμᾶς praebent, archetypum quam in Veneti librarium cadere, illum autem interpolatum esse non negamus. At Cobetus neque ἱμᾶς ferri non posse neque ὄντας requiri ullo modo demonstravit; nam eorum, de quibus in proximis egit locorum (Nicostr. ap. Ath. III, 118 E, ubi recte scripsisse videtur κατεσθίουτες ὄντες δώδεκα, Hermipp. ap. Ath. VIII. 344 D ἐν ὄντα, Arist. Vesp. 693 δὲ ὄντε) longe

1) Fritzscheius ad Thesm. 683 maluit μηδέπερ γέροντας ἄνδρας, quod ipse viderit, quomodo defendat; mihi videtur μηδέπερ particula ὄντας participium requirere.

diversam esse rationem nemo non intellegit. Sed haec emendatio non solum non necessaria esse videtur, verum etiam aperte falsa est. Eadem enim omnium quicunque huc pertinent locorum congeries, in qua nituntur, quae supra de *ὄσπερ* particulae usu disputavimus, etiam hoc me docuit, Aristophanem substantivo cum *ὄσπερ* coniuncto *ὄν* participium adiungere noluisse, sed *ὄσπερ* cum nudo maluisse coniungere substantivo. Sed ut huic coniecturae lex quam ipse poeta sibi scripsit, ita Meinekii, a qua exorsimus, alia lex obstat, quam tu, si in Aristophane criticum agere volueris, bene ages si ubique observabis. Cum enim in Aristophanis dicendi usu dici nequeat quanta sit constantia, non solum cavendum est, ne, quod ab usu poetae abhorreat, vel a codicibus traditum teneamus vel ultro recipiamus, verum etiam, ne, quod ei egregie conveniat, levi animo removeamus. Atqui *ἀνὴρ* vocabuli cum *γέρον* coniunctio apud Aristophanem usitatissima est, vid. *ἀνὴρ γέρον* Ran. 139. Plut. 658, *γέροντας ἄνδρας* Ach. 679, *γέροντες ἄνδρες* Plut. 628, *γέρον ἀνὴρ* ib. 1066. Ergo *γέροντας ἄνδρας* tuebimur. Circumspicienti vero quo alio vocabulo extruso *όντας* in hunc versum reduci possit, sua sponte *ἔστιν* occurrit, quod apud *εἰζός* fere omittitur, et hoc loco in Ravennate frustra quaeritur. Itaque vix dubitari potest, quin Aristophanes scripserit:

ὡς εἰζός ὄντας ἀσθενεῖς γέροντας ἄνδρας ἦδη. —

Eadem emendandi via ingredienda est Plut. 1122, ubi vulgo legitur:

ἰσχάδας, ὅσ' εἰζός ἐστιν Ἐριῶν ἐσθίειν.

Apparet enim enuntiatum quod est *ὅσ' εἰζός ἐστιν Ἐριῶν ἐσθίειν* a poeta ideo adiectum esse, ut omnia quaecunque reliqua essent breviter comprehenderentur. In talibus vero comprehensionibus quid usus Aristophanis postulet, ex his exemplis disci potest: Plut. 626 *καὶ τ' ἄλλ' ὅσ' ἐστὶν ἔνδον ἠῆρεπισμένα*, Eccl. 598 *τὴν γῆν πρῶτιστα ποιήσω κοινὴν πάντων καὶ τ' ἀγροίκων καὶ τ' ἄλλ' ὅπ' ὅσ'*

ἐστὶν ἐξάστῳ, Pac. 596 ὅσπερ σὲ τὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ νέα
σενζίδια τ' ἄλλα θ' ὁπόσ' ἐστὶ γητὰ προσηγέλασται. Non
dubito igitur quin illo Pluti loco ἐστὶν eiecto scriben-
dum sit :

ἰσγάδια τ' ἄλλα θ' ὅσ' εἰζὸς Ἐρμῆν ἐσθίειν.

Cuius scripturae vestigia insunt in Ravennatis le-
ctione ἰσγάδας θ' ἄς εἰζὸς.

INDEX.

Arist. Ach. 178	p. 26.	Arist. Vesp. 1369	p. 28.
— 221	p. 36.	— 1490	p. 17.
— 912	p. 27.	Pac. 187	p. 26.
Eq. 177	p. 15.	— 223	p. 25.
— 270	p. 36.	— 261	p. 25.
— 346	p. 2.	Av. 90	p. 26.
— 388	p. 34.	— 1543	p. 21. 30.
— 517	p. 3.	Ran. 57	p. 24.
— 676	p. 17.	— 83	p. 26.
— 679	p. 31.	— 263	p. 35.
— 711	p. 13.	— 513	p. 17.
— 741	p. 16.	— 757	p. 6.
Nub. 214	p. 26.	— 1220	p. 27.
— 664	p. 27.	— 1397	p. 17.
— 817	p. 30.	Plut. 50	p. 11.
— 1192	p. 27.	— 258	p. 35.
— 1198	p. 4.	— 339	p. 16.
Vesp. 155	p. 6.	— 422	p. 4.
— 247	p. 31.	— 664	p. 29.
— 259	p. 32.	— 1122	p. 37.
— 694	p. 17.	Soph. Phil. 585	p. 23.
— 1192	p. 36.	O. R. 403	p. 3.
— 1223. 4.	p. 22.		

Eduardus Henricus Albertus de Bamberg de vita sua.

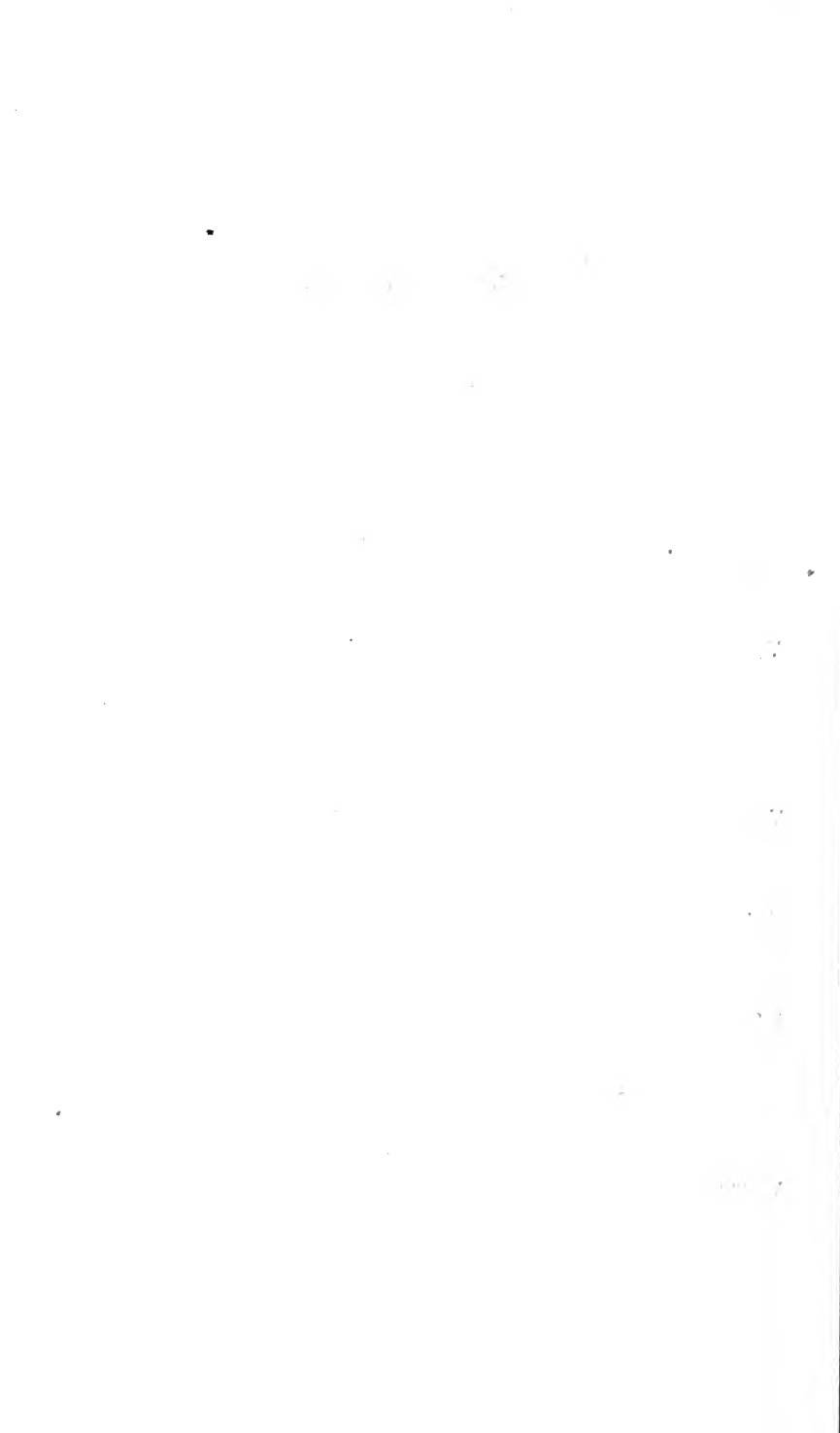
Natus sum Rudolphopoli Prid. Non. Mai. a. h. s. XXXXVIII patre Gunthero, qui parvae civitatis res ecclesiasticas et scholasticas eadem religione administrat qua magnae familiae saluti consulit, matre Thecla de gente Hoercheriana, quam ante hos octo annos tam praecipite quam praematura morte nobis ereptam esse etiam nunc dolemus, postquam contigit, ut gemina eius soror vidua patri in coniugis, nobis liberis in matris locum succederet familiaque modo orba subito laetissimum incrementum sumeret. Christianis adscriptus sum quos dicunt evangelicis In Fridericianum patriae urbis gymnasium inlustre a Carolo Guilelmo Muellero rectore acerrimo receptus institutione fructus sum clarissimorum hominum, Rudolphi Hercheri, quem Berolinensium, Samuelis Obbarii, quem mortis invidia nobis eripuit, Ernesti Klussmanni praeceptoris optime de me meriti. In hoc gymnasio ut litterarum amor natus est, ita in regno Rudolphopolitano rei publicae gerendae odium. Itaque desciscere a maiorum more et quam adamaveram philologiae studere constitui. Sapientissimorum vero patris amicorum consilio saluberrime factum est, ut primum Gottingam me conferrem. Nam Curtii Leutschii Saupprii benevolentia me statim ab initio primum pro-seminarii, deinde seminarii extraordinarium, postremo sodalem ordinarium esse voluit, ita ut per omne quod

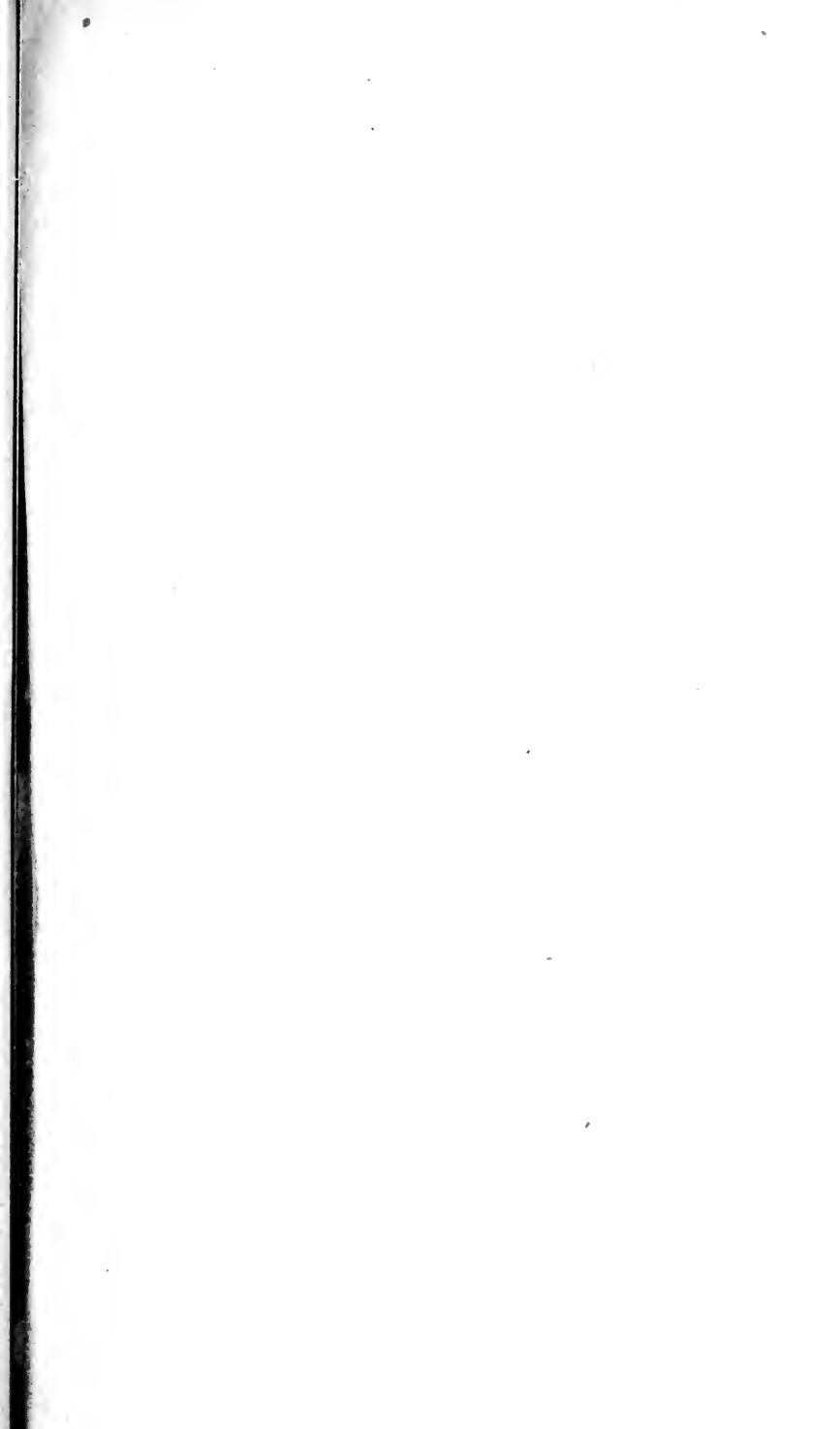
Gottingae degebam tempus studia mea severa disciplina regerentur. Prodocentes vero audivi praeter hos tres homines doctissimos Bertheavium Conzium Lotzium Ritterum Vischerum Waitzium Wieselerum. Deinde Bonnam migravi, ubi me advenam Otto Iahnus et Fridericus Ritschelius statim in seminarium regium philologicum receperunt parique benevolentia per annum et dimidium viribus meis exercendis operam dederunt. Eorundem hominum doctissimorum Gilde-
meisteri Schaeferi Schopeni Troschelii scholis, epigraphicis insuper quas Ritschelius moderari solet exercitationibus interfui. Horum hominum, quibus debebo quicquid praestitero, sempiterna apud me erit memoria.

Sententiae controversae.

- I. Cic. pr. Sull. XI, 33 scribendum est: quinque hominibus comprehensis atque confectis.
- II. Ex Dicaearchi Vitae Graeciae libro altero Sesonchosidem expellere Carolus Muellerus frustra conatus est.
- III. Med. 267 Euripides scripsit *δράσω τάδ'*.
- IV. Hor. Carm. I, 7,1—14 quae leguntur ab Horatio aliena sunt.
- V. Apud Luciani editores codex Parisinus 2954 (M), qui quamquam saeculo XIII. exaratus tamen etiam Vindobonensis Philos. Philol. 123 (B) X. saeculi codicis virtutem saepe superat, nondum ea qua dignus est auctoritate fruitur.
- VI. Ovidii Tristium primi libri elegia quae fertur quinta ex duabus integris elegiis forte fortuna coniunctis consistit.
- VII. Plat. Rep. VIII. q. 559 B legendum est *ἡ μὲν γέ που τοῦ σίτου κατ' ἀμφοτέρω ἀναγκαία ἢ τε ὠφέλιμος ἢ τε παῦσαι οὐ δυνατή.*
- VIII. A comitiis tributis patricii lege nunquam exclusi fuerunt; sed cum quotiescumque tribuni tribus convocabant, patricii sequi dedignarentur, quae omnis populi esse debebant comitia, concilia facta sunt plebis propria.
- VIII. Errant qui Germani malunt quam Borussi vocari.

PA
3879
B34

Bamberg, Albert von
De Ravennate et Veneto
Aristophanis codicibus

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

